Jaarverslag
Erfgoedcollecties
Universiteit Antwerpen (2020)

Jaarverslag van de
afdeling Bijzondere Collecties en
de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap
in het kader van het kwaliteitslabel
'Erkende Erfgoedbibliotheek'

Maartje De Wilde
Daniël Ermens
Erna Van Looveren

2021

INHOUD

Woord vooraf 5
1. Wie zijn we en wat doen we? 7
1.1. Organisatie van Bijzondere Collecties 7
1.2. Organisatie van de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 7
2. Een gedragen visie vormen en uitwerken 9
2.1. Verkenning, consolidering en vernieuwing bij Bijzondere Collecties 9
2.2. Nieuwe structuren voor de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 10
2.3. Expertisedeling en samenwerking met andere Vlaamse erfgoedbibliotheken 11
3. Onze teams en onze werking 13
3.1. Personeelsbeleid 13
3.1.1. Bijzondere Collecties 13
3.1.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 14
3.2. Beleidsaccenten 15
3.2.1. Bijzondere Collecties 15
3.2.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 17
3.3. Financieel overzicht 17
3.3.1. Bijzondere Collecties 17
3.3.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 17
3.4. Opleidingen en deelname aan symposia 18
3.4.1. Bijzondere Collecties 18
3.4.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 19
3.5. Ons netwerk 19
3.5.1. Bijzondere Collecties 19
3.5.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 21
4. Herkennen en verzamelen 23
4.1. Bijzondere Collecties 23
4.1.1. Bibliothecair erfgoed 23
4.1.2. Academisch erfgoed 24
4.1.3. Kunst op de Campus 25
4.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 25
5. Behouden en beheren 27
5.1. Preservatie, conservatie, restauratie 27
5.1.1. Bijzondere Collecties 27
5.1.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 29
5.2. Registratie, ontsluiting 30
5.2.1. Bijzondere Collecties 30
5.2.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 33
5.3. Digitalisering 33
5.3.1. Bijzondere Collecties 33
5.3.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 35

6. Onderzoeken 37
6.1. Fysieke gebruikers 37
6.1.1. Bijzondere Collecties 37
6.1.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 38
6.2. Faciliteren van onderzoek en onderwijs 39
6.2.1. Bijzondere Collecties 39
6.2.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 40
6.3. Stages 42
6.4. Magazijnaanvragen 44
6.4.1. Bijzondere Collecties 44
6.4.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 44
6.5. Digitale gebruikers 44
6.5.1. Bijzondere Collecties 44
6.5.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 45
7. Presenteren en toeleiden 47
7.1. Dienstverlening tijdens de coronapandemie 47
7.2. Publiekswerking en netwerking 47
7.2.1. Bijzondere Collecties 47
7.2.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 52
8. Participeren 57
8.1. Participatie-initiatieven bij Bijzondere Collecties 57
8.2. Participatie-initiatieven bij de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 58
Contactgegevens 59
Bijzondere Collecties 59
Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 59
Bijlage 1: Aanwinsten 61
Bijzondere Collecties 61
Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 61
Bijlage 2: Sociale media 65
Bijzondere Collecties 65
Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap 68

WOORD VOORAF

In dit jaarverslag blikken we terug op 2020. Een jaar dat vanwege de coronapandemie een uitzonderlijk jaar is gebleken. Vanaf maart beïnvloedde het virus onze dagelijkse levens sterk en uiteraard was de impact van dit virus ook erg bepalend voor de werking van onze erfgoedbibliotheken. Dit document biedt een overzicht van de werking van de afdeling Bijzondere Collecties (BC) van de Antwerpse Universiteitsbibliotheek (UB) en van de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap (RG); rekening houdend met de criteria die het Cultureelerfgoeddecreet (24 februari 2017) stipuleert voor de toekenning en het behoud van het kwaliteitslabel van Erkende Erfgoedbibliotheek. Deze twee bibliotheken zijn aparte entiteiten en leggen eigen accenten, maar werken op vele vlakken nauw met elkaar samen.

We behandelen hier in het bijzonder die aspecten die te maken hebben met de dagelijkse werking van onze bibliotheken als collectiebeherende cultureelerfgoedorganisaties, namelijk visie en beleid enerzijds en de vijf functies of basistaken in cultureelerfgoedwerking anderzijds.

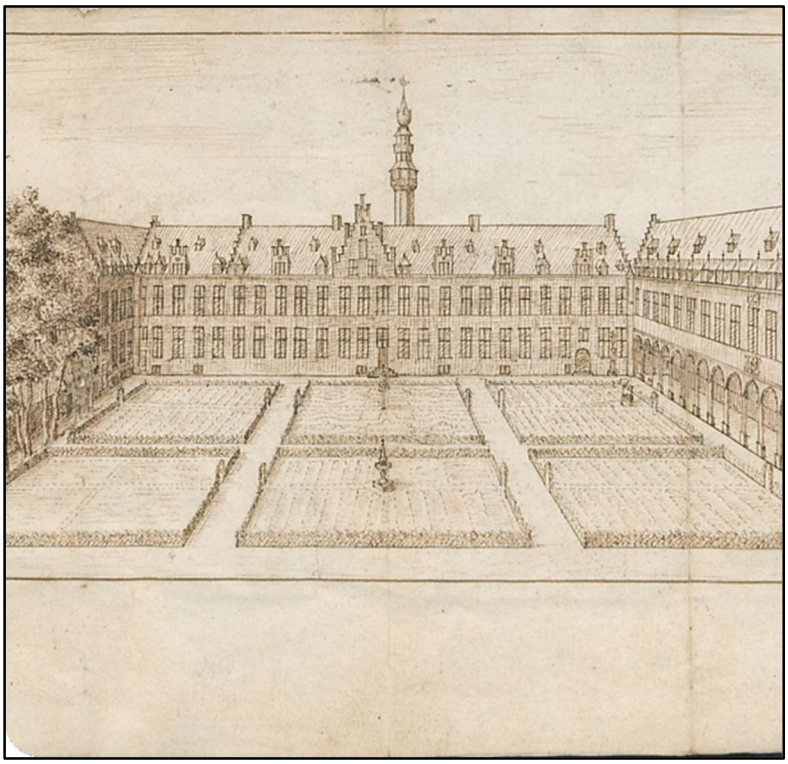

Afbeelding 1 *Hof van Liere. In de rechterbovenhoek, boven de gaanderijen, huist Bijzondere Collecties. Aan de overzijde, in de linkervleugel, de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap - Anonieme prent (detail) - BC, Prentenkabinet, tg:uapr:1506.*

WIE ZIJN WE EN WAT DOEN WE?

1.1. Organisatie van Bijzondere Collecties

De afdeling Bijzondere Collecties draagt, samen met het Universiteitsarchief, zorg voor de rijke en gevarieerde erfgoedcollecties van de Universiteit Antwerpen. Zij werken vaak samen, delen hun expertise en brengen een geïntegreerde erfgoedwerking in de praktijk. Beide afdelingen bevinden zich in de schoot van de Universiteitsbibliotheek. Hoewel het Archief af en toe ter sprake komt in het jaarverslag, ligt de focus op de werking van de afdeling Bijzondere Collecties.

Als erfgoedzorgers stellen BC en het Archief zich tot doel het 'geheugen van de Universiteit Antwerpen' in kaart te brengen; een werk van lange adem, maar uitermate boeiend. De gehele universitaire gemeenschap vormt daarbij de belangrijkste doelgroep. Daarnaast wordt ernaar gestreefd om de collecties toegankelijk te maken en te duiden, om onderzoek te faciliteren en om een actief verzamelbeleid te voeren.

BC draagt zorg voor drie typen erfgoed:

- Het bibliothecair erfgoed van de universiteit (de 'preciosa')
- Het academisch erfgoed
- Het kunstpatrimonium

BC is een vrij kleine speler in vergelijking met de vergelijkbare afdelingen van de andere Vlaamse universiteitsbibliotheken, maar kan een uniek profiel en sterke troeven uitspelen. Net omdat ze vrij klein is qua organisatiestructuur en qua collectie kan ze snel inspelen op opportuniteiten. Het team kenmerkt zich door gedrevenheid en ambitie, gecombineerd met een efficiënte en planmatige aanpak. Maar er is veel werk, dus een langetermijnvisie is noodzakelijk én tegelijk moet ingezet worden op kortetermijndoelen om bepaalde projecten af te werken.

1.2. Organisatie van de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

Het Ruusbroecgenootschap is een universitair onderzoeksinstituut voor de studie van de geschiedenis van de spiritualiteit in de Nederlanden, gesticht in 1925. De huisbibliotheek van de stichters is uitgegroeid tot een rijke wetenschappelijke bibliotheek over christelijke vroomheid, spiritualiteit en mystiek. Naast hedendaagse onderzoeksliteratuur beschikt de bibliotheek over een unieke collectie primaire bronnen: handschriften, oude drukken en prenten.

De opdracht van het RG is drieledig. De bibliotheek functioneert in een academische context en haar eerste opdracht is dan ook het faciliteren van het academisch onderzoek en het onderwijs. Daarnaast wordt er ingezet op de vijf basisfuncties voorgeschreven in het Cultureelerfgoeddecreet. Ten slotte is de erfgoedcollectie nog steeds eigendom van de jezuïetenorde en de bruikleenovereenkomst legt het RG een brede wetenschappelijke en maatschappelijke valorisatie van de collectie op.

In de loop van de jaren is het RG erin geslaagd een mooie collectie primaire bronnen bij elkaar te brengen op gebied van de mystieke literatuur, oude gebedsboekjes en devotionele prenten. De collectie wordt nog steeds aangevuld met relevant bronnenmateriaal en er wordt naar gestreefd om deze rijke collectie op een wetenschappelijke manier te ontsluiten en via publiekswerking te delen met de onderzoeksgemeenschap en het brede publiek.

Het RG-team is klein, maar het zit stevig ingebed in een netwerk van bibliotheken, boekhistorische en religieuze verenigingen en collegagroepen, waarop een beroep kan worden gedaan bij vragen en problemen. Hierdoor heeft het toch een efficiënte werking.

2. EEN GEDRAGEN VISIE VORMEN EN UITWERKEN

2.1. Verkenning, consolidering en vernieuwing bij Bijzondere Collecties

Na het overgangsjaar 2019 waarin een **nieuwe conservator** aangesteld werd voor de afdeling Bijzondere Collecties, bood 2020 ruimte voor verkenning, consolidering en vernieuwing. De nieuwe conservator en tevens het diensthoofd van BC, dr. Maartje De Wilde (gestart medio 2019), geeft het **geïntegreerde erfgoedbeleid** van de UB mee vorm en staat daarbij in voor het bibliothecair erfgoed, het academisch erfgoed en het kunstpatrimonium van de UAntwerpen.

Na een inloopperiode waarin Maartje de medewerkers van de afdeling en de basiswerking (zowel van de eigen afdeling als van de UB als geheel) leerde kennen, kreeg het nieuwe beleid vorm en wordt er nu werk van gemaakt om BC beter op de kaart te zetten. Volgende **aandachtspunten** kunnen worden vermeld, hun concrete uitwerking komt verderop in het jaarverslag aan bod.

- Continuïteit van de basiswerking (verzamelen, bewaren, ontsluiten, onderzoeken, toeleiden)
- Versterken van de publiekswerking en vergroten van de zichtbaarheid
- Verdere uitbouw van de geïntegreerde erfgoedwerking van de UB
- Meer overlegmomenten inbouwen en teamcohesie versterken
- De toekomstvisie aanscherpen in functie van het nieuwe beleidsplan van de UB

Afbeelding 2 *Toelichting bij onze geïntegreerde erfgoedwerking op de in 2020 vernieuwde website van de UAntwerpen*

De UB bereidt een **nieuw beleidsplan** voor, voor de periode 2021-2023. BC en het Universiteitsarchief willen daarbij inzetten op een overkoepelend erfgoedportaal met zeer gebruiksvriendelijke en overzichtelijke zoekfunctionaliteiten. Het moet voor een bezoeker meteen duidelijk zijn welke erfgoedcollecties men in de UB kan terugvinden en opvragen. De voorbereiding van dit beleidsplan gebeurt in de loop van 2020 en de actiepunten moeten gedragen worden door alle diensthoofden van de UB. De uitkomst is momenteel nog niet bekend, maar vanuit BC en het Universiteitsarchief wil men alvast sterk inzetten op het verbeteren van de digitale ontsluiting en digitale toegang tot de collecties.

2.2. Nieuwe structuren voor de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

De Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap maakte in 2020 een doorstart, nadat enkele belangrijke wijzigingen plaatsvonden in de beheersstructuur. Aanleiding was het aflopen van de bruikleenovereenkomst tussen de vzw Loyola, eigenaar van de bibliotheekcollectie, en de UAntwerpen. Sinds 1 januari 2020 zijn de volgende afspraken over het beheer van de bibliotheek van kracht:

- Om de bruikleen te continueren richtten de UAntwerpen en het Universitair Centrum Sint-Ignatius Antwerpen (UCSIA) in 2020 de **Stichting Jezuïetenerfgoed** op. Deze stichting van openbaar nut heeft als doel om het roerend materieel erfgoed van de jezuïeten in Antwerpen en Vlaanderen te valoriseren. Daaronder vallen met name de bibliotheekcollecties van het RG. Beide partners investeren substantiële middelen in de Stichting, deels als acquisitiebudget waarmee de collectie verder wordt uitgebouwd, deels als budget voor diverse projecten.
- Aansluitend ondertekenden de vzw Loyola en de Stichting Jezuïetenerfgoed een **nieuw bruikleencontract** voor de bibliotheekcollectie. De overeenkomst geldt voor onbepaalde duur en heeft betrekking op de collectie zoals ze was in 2019. Alle boeken en prenten die vanaf 2020 worden verworven – met middelen die de faculteit Letteren en Wijsbegeerte jaarlijks in de Stichting investeert – zijn eigendom van de universiteit en vallen dus buiten de bruikleenovereenkomst.
- Op gezette tijden zal het RG de vzw Loyola informeren over de uitbreiding van de collectie en over de initiatieven inzake **wetenschappelijke en maatschappelijke valorisatie**.
- Het bruikleencontract bepaalt verder dat de bibliotheekcollecties gehuisvest zullen blijven in de gebouwen aan de **Grote Kauwenberg 32 en 34**. Deze gebouwen huurt de UAntwerpen van de vzw Loyola.

Deze nieuwe beheersstructuur staat garant voor de duurzame verankering van de bibliotheek binnen de Antwerpse academische gemeenschap. Bovendien verandert er voor de onderzoekers en studenten die de bibliotheek bezoeken in de praktijk niets. Ze kunnen ongestoord gebruik blijven maken van de rijke collectie.

In het najaar van 2020 is de bibliothecaris, Erna Van Looveren, samen met de directeur, prof. Pierre Delsaert, aan een **nieuwe visietekst** begonnen, met daaraan gekoppeld een **collectiebeleidsplan**. Deze tekst zal bij het begin van het academiejaar 2021-2022 aan de overheden worden voorgelegd.

Die doorstart heeft vooral in 2020 aanleiding gegeven tot het uitdenken en het op de rails zetten van nieuwe ideeën:

- De huurovereenkomst voor de gebouwen werd opnieuw onderhandeld. Dit heeft tot gevolg dat er heel wat **infrastructuurwerken** gepland zijn voor 2020-2021. Zo werd het brandalarmsysteem volledig opnieuw bekeken en waar nodig verbeterd. Het verwarmingssysteem in het magazijn zal vernieuwd worden en er zullen op alle verdiepingen meters geplaatst worden die de temperatuur en de luchtvochtigheid meten. Er werd afgesproken dat de temperatuur en de luchtvochtigheid een jaar lang gemonitord zullen worden, waarna wordt geëvalueerd of er luchtbevochtigers geplaatst moeten worden. Ook de dakbedekking van het magazijn wordt vernieuwd en er worden zonnepanelen geïnstalleerd.
- In samenwerking met de Stichting Jezuïetenerfgoed wordt in 2022-2023 onder de titel ***Barokke influencers, Jezuïeten, de stad en de muzen*** een reeks evenementen gepland, die de cultuurhistorische impact toont van de jezuïeten op de stad in de zeventiende en vroege achttiende eeuw. Een tentoonstelling schenkt aandacht aan de beeldtaal die de orde gebruikte om haar visie op geloof en samenleving kracht bij te zetten. UCSIA stelde vanaf 1 juni 2020 dr. Ellen Decraene vrij om een dag per week als projectmedewerker aan dit project mee te werken. Ellen kreeg daartoe een werkplek in de leeszaal. Het jezuïetenerfgoed dat bewaard wordt in de bibliotheek zal deze tentoonstelling mee stofferen. Dit project verloopt in samenwerking met verschillende partners en ook de collega's van de UB (specifiek die van BC) leveren een bijdrage.
- In deze context en met de financiële steun van de Stichting Jezuïetenerfgoed werd er een plan van aanpak uitgeschreven voor de beschrijving en de **digitalisering** van de ca. 40.000 devotieprenten aanwezig in de collectie van het RG. In eerste instantie zullen de devotieprenten die in de zeventiende en achttiende eeuw in Antwerpen zijn vervaardigd, worden beschreven. Het zijn stuk voor stuk prachtige voorbeelden van het verbeelden van de visie op het geloofsleven van de jezuïeten.

2.3. Expertisedeling en samenwerking met andere Vlaamse erfgoedbibliotheken

Het is inmiddels een goede gewoonte geworden dat BC en het RG met elkaar en met andere partnerbibliotheken samenwerken binnen het netwerk van de Vlaamse Erfgoedbibliotheken (VEB). Hoofdbibliothecaris Trudi Noordermeer is lid van de Raad van Bestuur van de VEB.[1] Vanzelfsprekend promoot zij voor de personeelsleden van BC en het RG actieve deelname aan de overlegmomenten, collegagroepen en activiteiten die vanuit de VEB worden opgestart. Welke collega best deelneemt, wordt in onderling overleg besproken en de voornaamste criteria zijn expertise en relevantie

- BC neemt deel aan een nieuwe **Collegagroep Behoud en beheer** (i.s.m. Faro). Er vonden twee overlegmomenten plaats in 2020:
    - 31 januari 2020: *Kick-off Collegagroep Behoud en beheer*, in Leuven
    - 6 oktober 2020: *Meten is weten!? Klimaatbeheersing en -monitoring*, digitaal

[1] Prof. Pierre Delsaerdt, directeur van het Ruusbroecgenootschap, was van 2008 tot 2016 voorzitter van de Vlaamse Erfgoedbibliotheek.

Deze twee sessies werden druk bijgewoond en bleken zeer nuttig om nieuwe contacten te leggen en het netwerk uit te breiden; niet alleen binnen de bibliotheeksector maar ook breder, aangezien er ook medewerkers van archieven en musea (of museumbibliotheken) aan deelnamen.

- Deze sessies hebben intussen geleid tot meer **expertisedeling in eigen huis**. Binnen de UB zijn verschillende collega's vertrouwd met een professioneel erfgoedbeheer. Die expertise zit niet alleen bij BC en het RG, maar ook bij collega's van het Universiteitsarchief en de Algemene Lezersdiensten. Intussen wordt verworven kennis in de UB met elkaar gedeeld via een Teams-kanaal en zijn er geregeld bijeenkomsten waarop de belangrijkste 'lessons learned' met elkaar besproken worden.
- BC en het RG engageerden zich tot de herziening van hun bijdragen in de **Collectiewijzer** van de VEB. Ook recent verworven collecties zullen worden toegevoegd. De praktische uitrol hiervan werd door de VEB echter niet gerealiseerd in 2020 en werd uitgesteld naar 2021.
- De UB ondertekende een **partnerverklaring** voor twee projecten van de VEB: over middeleeuwse handschriften en over historische kranten. Het RG ondertekende alleen de **partnerverklaring** over de middeleeuwse handschriften (aangezien het geen kranten in de collectie heeft). Het gaat over:
    - *Comites latentes*, een zijproject van Medieval Manuscripts in Flemish Collections (MMFC), dat zich onder meer toespitst op het in kaart brengen van handschriftfragmenten (2021-2023)
    - *Nieuwe Tijdingen*. Een voortraject van een grootschalig digitaliseringsprogramma over historische kranten (2021-2023)
- Maartje De Wilde neemt deel aan de **jaarlijkse algemene vergadering** van de VEB. Zij vertegenwoordigt er ook het RG en koppelt hierover terug met de collega's daar.
- Na het intensieve traject dat BC en het RG in samenwerking met de VEB hebben afgelegd voor de **STCV-databank**, verloopt de verwerking van oude drukken in deze databank nu op een lager tempo. Voor BC zijn geen nieuwe titels toegevoegd in 2020; voor het RG slechts drie beschrijvingen. In de loop van 2021 zullen alle ca. 5000 reeds gemaakte beschrijvingen van titels uit de collectie van het RG gelinkt worden aan de beschrijvingen in Brocade, wat de visibiliteit van beide databanken ten goede komt.

3. ONZE TEAMS EN ONZE WERKING

3.1. Personeelsbeleid

3.1.1. Bijzondere Collecties

In 2020 werkten bij BC de volgende personeelsleden:

- **dr. Maartje De Wilde** (conservator – 1 fte)
- **Karen Andree** (stafmedewerker Kunst op de Campus – 0,5 fte)
- **dr. Karen L. Bowen** (projectmedewerker Kunst op de Campus – 0,4 fte; in dienst tot mei 2020)
- **dr. Daniël Ermens** (stafmedewerker Academisch Erfgoed – 0,4 fte)
- **Kara Verboven** (leeszaalmedewerker – 0,4 fte)
- **Anne Verlinde** (leeszaalmedewerker – 0,5 fte; de facto 0,4 fte wegens verlof voor deeltijdse prestaties)

In 2020 kreeg BC tijdelijk versterking van enkele stagiairs, jobstudenten en een vrijwilliger:

STAGIAIRS

- **Emi Bogaerts** (februari-maart 2020)
  Masteropleiding Publieksgeschiedenis (Master Geschiedenis, UAntwerpen)
- **Julie Hardy** (februari-maart 2020) (Zie afbeelding 3)
  Masteropleiding Publieksgeschiedenis (Master Geschiedenis, UAntwerpen)
- **Lucia Giagnolini**, internationale stagiair (februari-maart 2020)
  Master in Digital Humanities (Universiteit van Bologna)
  Onderzoek naar de samenstelling van convoluten in de collectie aan de hand van metadata

Afbeelding 3 *Stagiair Julie Hardy treft voorbereidingen voor de tentoonstelling*

JOBSTUDENTEN

- **Adriaan Imhof** (13-28 juli en 15-18 september 2020) (Zie afbeelding 15)
  Behoud en beheer, registratie herkomstkenmerken, digitalisering
- **Fiep Willems** (6-17 juli 2020) (Zie afbeelding 16)
  Behoud en beheer, digitalisering, publiekswerking/Instagram

VRIJWILLIGER

- **dr. Fabio Della Schiava** (januari-maart 2020)
  Post-Doctoral Research Fellow aan het De Wulf-Mansioncentrum voor Antieke, Middeleeuwse en Renaissancefilosofie aan KULeuven.
  Vrijwilliger om meer ervaring op te doen in de bibliotheeksector, met name die van een universiteitsbibliotheek. Hij deed onderzoek naar de herkomst van bepaalde deelcollecties en maakte gebruik van SQLite om zijn kennis over digital humanities te vergroten. Daarnaast proefde hij van de dagelijkse werking bij BC. Vanwege de coronamaatregelen moest de samenwerking voortijdig worden stopgezet, omdat vrijwilligerswerk tijdelijk verboden was.

Voor BC vallen verder de volgende personeelszaken te vermelden:

- Projectmedewerker Karen Bowen begon in mei 2020 met wetenschappelijk onderzoek in Duitsland en verliet de UAntwerpen.
- Stafmedewerker Karen Andree kwam in januari de dienst versterken voor Kunst op de Campus. Ze werkte tot het vertrek van Karen Bowen met haar samen om zoveel mogelijk kennis op te doen.
- Jef De Ridder staat sinds november 2019 (0,5 fte) in voor de catalografie van oude drukken (en handschriften) van BC. Hij wordt tijdelijk vrijgesteld van andere opdrachten in de UB om de achterstand van niet-geregistreerde bronnen (aankopen en schenkingen) voor BC weg te werken.
- In 2020 werd beslist om Kara Verboven vanaf 15 maart 2021 voltijds in te zetten bij BC. Zo zullen er voortaan twee voltijdse medewerkers zijn, wat de continuïteit van de werking absoluut ten goede zal komen. De taakbelasting is erg groot voor het kleine team. Daarom is deze personeelsuitbreiding dan ook zeer welkom.

3.1.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

In 2020 werkten bij de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap de volgende personeelsleden:

- **Erna Van Looveren** (bibliothecaris – 1 fte)
- **Bart Clymans** (leeszaalmedewerker – 0,6 fte)
- **Patricia De Bruijn** (leeszaalmedewerker – 0,25 fte; en 0,25 fte als vrijwilliger)
- **dr. Ellen Decraene** (junior projectcoördinator Jezuïetenerfgoed – 0,20 fte vanaf 1 juli 2020; via UCSIA)

- **dr. Daniël Ermens** (secretariaat Ruusbroecgenootschap/assistent-conservator – 0,45 fte) en tussen 1 september en 31 december (projectleider Prentenproject – 0,15 fte; via UCSIA)

In 2020 kreeg het RG tijdelijk versterking van een stagiair en enkele vrijwilligers:

STAGIAIR

- **Maja Peric** (10 februari tot 3 april 2020)
  Masteropleiding Publieksgeschiedenis (Master Geschiedenis, UAntwerpen)

VRIJWILLIGERS

- **Ilse Eggers** (januari 2020 tot aan de lockdown in maart)
  Droogreinigen oude drukken en papieren wikkels maken voor beschadigde boeken
- **Liliane Joos** (januari 2020 tot aan de lockdown in maart)
  Droogreinigen oude drukken en papieren wikkels maken voor beschadigde boeken
- **Jos Verwimp** (januari 2020 tot aan de lockdown in maart)
  Barcodes toekennen aan oude drukken en titelpagina's fotograferen

3.2. Beleidsaccenten

3.2.1 Bijzondere Collecties

In de tweede helft van 2019 en de eerste maanden van 2020 heeft de nieuwe conservator van BC, Maartje De Wilde, de basiswerking van de afdeling in zijn totaliteit geëvalueerd. Hierna werden de **taken herverdeeld** onder de leeszaalmedewerkers. Zo ontstond er ruimte om de expertise van de verschillende medewerkers in te zetten in de specifieke domeinen waarmee ze goed vertrouwd zijn, met dien verstande dat beide leeszaalmedewerkers wel op de hoogte blijven van elkaars werk, zodat de continuïteit van bepaalde taken gewaarborgd blijft indien een van beide langere tijd afwezig zou zijn. De continuïteit van de basiswerking komt verderop in het jaarverslag aan bod wanneer de afzonderlijke basisfuncties worden besproken.

BC, onder leiding van Maartje De Wilde, en het Universiteitsarchief, onder leiding van Willem Vanneste, staan samen in voor een geïntegreerd erfgoedbeleid aan de UAntwerpen. Om dit beleid vorm te geven en om de samenwerking tussen beide diensten nog meer te versterken werd in december 2019 een **eerste intern erfgoedoverleg** georganiseerd, in aanwezigheid van Trudi Noordermeer (hoofdbibliothecaris) en Veronique Rega (domeincoördinator-diensthoofd). De uitwisseling van expertise en de focus op raakvlakken tussen de verschillende diensten staan centraal. Basistaken als 'behoud en beheer' of de registratie van collecties komen op beide afdelingen voor, en het is nuttig en noodzakelijk om deze kennis en vaardigheden met elkaar te delen. Daarnaast is het belangrijk om de werking van onze diensten bij de universitaire gemeenschap kenbaar te maken, met name voor wat de verwerving van objecten (academisch erfgoed, hoogleraarsarchieven, andere archiefmaterialen) betreft. Het helpt daarbij dat beide diensten als één groep naar buiten toe communiceren.

- Dit interne erfgoedoverleg wordt een viertal keer per jaar georganiseerd. Namens BC nemen Maartje De Wilde, Daniël Ermens en Karen Andree deel aan het overleg, voor het Universiteitsarchief is dat Willem Vanneste.
- Het uitwerken van de geïntegreerde erfgoedwerking vertaalt zich concreet in een grotere aandacht voor de registratie van objecten; hetzij academisch erfgoed, hetzij kunstwerken. Het verzamel- en registratiebeleid kent de laatste jaren een grotere mate van professionalisering. Vandaar is de nood hoog om de achterliggende datamodellen in Brocade op punt te stellen (een werkpunt voor 2021), om een goede basisregistratie te hanteren en om objecten veilig te verpakken en duidelijk te inventariseren. Op dat vlak was een inhaalbeweging nodig. Die is opgestart in 2020 en wordt de komende jaren verdergezet.

Een belangrijk nieuw beleidspunt betreft **samenwerking en overleg, op verschillende niveaus**.

- Op tweewekelijkse basis is er ruimte voor overleg tussen het diensthoofd en elke medewerker afzonderlijk. Dit blijkt zeer nuttig voor alle betrokkenen. Het diensthoofd is altijd volledig op de hoogte, de medewerker in kwestie kan op gezette tijden vragen stellen – wat structuur biedt. In die gesprekken is er ruimte voor feedback en aansturing, voor brainstorm en open vragen. Het spreekt voor zich dat er ook naast de afgesproken momenten overleg kan plaatsvinden. Met deze open gesprekscultuur beogen we ook het teamgevoel binnen de groep te versterken. Naast de één-op-één gesprekken vinden er ook overlegmomenten plaats met de volledige afdeling.
- Daarnaast is er op regelmatige basis overleg tussen Maartje De Wilde en haar leidinggevenden. Omdat zowel Trudi Noordermeer als Veronique Rega lid zijn van bepaalde bestuursorganen binnen de UAntwerpen helpt die kennis hen om bepaalde projecten van BC op een ruimere schaal te lanceren, wanneer daar een aanleiding voor is. Er werd een intern erfgoedoverleg in het leven geroepen (cf. supra), naast de reeds bestaande diensthoofdenvergadering en stafvergadering binnen de UB. Opnieuw is die doorstroom van informatie van groot belang om het draagvlak van de erfgoedwerking – alvast intern – te vergroten.
- Het spreekt voor zich dat er ook op zeer regelmatige basis overleg plaatsvindt met de collega's van het RG. Dit betreft zowel werkoverleg tussen Maartje De Wilde en Erna Van Looveren, als beleidsoverleg tussen Trudi Noordermeer en Pierre Delsaerdt. Beide partners vinden het belangrijk om elkaar te informeren over bepaalde lopende zaken, én zij zien dergelijke overlegmomenten als een mogelijkheid tot samenwerking. Heel concreet zal de UB in 2021 starten met de opmaak van een professioneel calamiteitenplan, samen met de gespecialiseerde firma Art Salvage. Ook het RG zal mee in dit traject stappen. Iedere partner bekostigt zijn eigen aandeel, maar het initiatief toont wel aan hoe samenwerking tussen beide bibliotheken in de praktijk vorm krijgt.
- De vergaderfrequentie voor het academisch erfgoed is met de invoering van het erfgoedoverleg van de UB teruggebracht van twee vergaderingen naar een vergadering per jaar. Deze vergadering vindt plaats aan het begin van het academiejaar en dient om afspraken te maken voor de planning van dat jaar, opdat het werk voor Daniël Ermens binnen zijn 40%-aanstelling behapbaar en planbaar blijft. Bij dit overleg zijn naast Daniël en Maartje De Wilde ook Trudi Noordermeer en Veronique Rega aanwezig en erfgoedexpert Marc Demolder met wie Daniël nauw samenwerkt.

3.2.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

In het najaar van 2020 is besloten dat er vanaf 2021 maandelijks overleg zal plaatsvinden van **het Dagelijks Bestuur** van de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap. Dit orgaan waarin Pierre Delsaerdt, Erna Van Looveren en Daniël Ermens zitting hebben, vervangt de Stuurgroep Bibliotheek die in 2015 was opgericht en waarin ook enkele onderzoekers zaten, en zal bijeenkomen na afloop van de maandelijkse instituutsraad van het RG, waarin Pierre en Erna zijn vertegenwoordigd (en Daniël als secretaris verantwoordelijk is voor de notulen). Op deze wijze is er een vast moment voor de bijeenkomsten en is de continuïteit van het overleg gegarandeerd.

Onder het nieuwe beheerscontract van de bibliotheek is de valorisatie van de collecties belangrijker geworden. Er is voor gekozen om **de ontsluiting van de prentencollectie**, waaraan in 2016 al is begonnen, voorrang te geven boven de andere collecties, vanwege de grote waarde voor het onderzoek van de 40.000 prenten. In het najaar van 2020 is daartoe een Stuurgroep Prentendatabank in het leven geroepen, bestaande uit Pierre Delsaerdt, Erna Van Looveren, Daniël Ermens en Ellen Decraene. Het eerste doel was het begeleiden van het schrijfproces van een plan van aanpak voor de ontsluiting en digitalisering van de prentencollectie, waarvoor Daniël Ermens tijdelijk een uitbreiding van zijn aanstelling met 15% had gekregen. Het document dat uit dit project voortkomt, zal in 2021 aan de Stichting Jezuïetenerfgoed en UCSIA worden gepresenteerd.

Vanwege de krappe bezetting van de bibliotheek was het vanaf maart, toen de coronamaatregelen van kracht werden, moeilijk om permanentie in de leeszaal te garanderen. Jobstudenten, jonge onderzoeksmedewerkers en vrijwilligers, die anders een oogje in het zeil konden houden, konden in deze periode niet komen werken. Dit leidde soms tot moeilijk te leggen puzzels met het beschikbare personeel, maar door maximaal beroep te doen op Ellen Decraene en Daniël Ermens is het altijd gelukt om de leeszaal open te houden.

3.3. Financieel overzicht

3.3.1. Bijzondere Collecties

Samen met de oplevering van dit jaarverslag heeft Maarte De Wilde de uitgaven van 2020 voorgelegd aan Trudi Noordermeer en Veronique Rega.

3.3.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

In dit overgangsjaar duurde het iets langer voordat het budget van de bibliotheek werd toegekend, maar in december 2020 werd het budget voor 2021 reeds toegekend, zodat op dat vlak de doorstart van de werking van de bibliotheek een feit is. Naast een kredietlijn voor de aankoop van boeken is er sinds 2018 ook een aparte kredietlijn voor de werking van de bibliotheek. Onder de nieuwe beheersovereenkomst blijft deze extra kredietlijn gegarandeerd. Van dit budget kunnen materialen voor de verpakking van de collecties worden gekocht en kunnen er jobstudenten worden aangesteld.

Met ingang van de nieuwe beheersovereenkomst worden de uitgaven van de bibliotheek niet meer voorgelegd aan de vzw Loyola, de eigenaar van de collectie. Wel zal het RG op gezette tijden de vzw Loyola informeren over de uitbreiding van de collectie en over de initiatieven inzake wetenschappelijke en maatschappelijke valorisatie.

3.4. Opleidingen en deelname aan symposia

Er werden in 2020 minder opleidingen aangeboden vanwege de coronacrisis en veel symposia en studiedagen werden geannuleerd. Pas later is er overgeschakeld naar een digitaal aanbod. Dit verklaart waarom de medewerkers dit jaar minder opleidingen, studiedagen en symposia volgden.

3.4.1. Bijzondere Collecties

- Maartje De Wilde
    - *Kick-off Collegagroep Behoud en beheer* (VEB/Faro, 31 januari 2020, in Leuven).
    - Openingsnocturne Gents Universiteitsmuseum (GUM) (1 oktober 2020, Gent).
    - Openingsprogramma van *Tijdloze tragiek op de planken. De Goudbloem speelt Genoveva* (De Bib, Sint-Niklaas, 8 oktober). Maartje werkte mee aan het concept van de tentoonstelling, verzorgde enkele bruiklenen, gaf een lezing tijdens de vernissage en werkte mee aan de opname van een promotiefilmpje over dit project (cf. infra). (Zie afbeelding 17)

- Karen Andree
    - Bijeenkomst van *International Terminology Working Group* (Los Angeles, 6-7 februari 2020).
    - Jaarlijks congres CIDOC, documentatie-afdeling van ICOM (online, 7-10 december 2020) .
    - *IIIF-Fridays* op initiatief van Meemoo, OB Brugge, VKC en UGent (online, 9 oktober, 20 november en 11 december 2020).

- Daniël Ermens
    - Universeum-webinar *Voices During COVID19: Reconnecting Online* (7 mei 2020).
    - Openingsnocturne Gents Universiteitsmuseum (GUM) (15 oktober 2020, Gent).
    - Universeum-webinar *European Academic Heritage Day 2020* (18 november 2020). Daniël gaf voor deze gelegenheid een korte presentatie over de houten 'ijzeren long' uit de erfgoedcollectie van de UAntwerpen. (Zie afbeelding 18)

- Kara Verboven
    - *Opleiding scanner* (Iguana, 7 juli 2020).
    - *Lancering en uiteenzetting van DICE (Databank Incidenten Cultureel Erfgoed)* (januari 2020).

- Anne Verlinde
    - *Opleiding scanner* (Iguana, 7 juli 2020).
    - *Meten is weten!? Klimaatbeheersing en -monitoring* van de Collegagroep Behoud en beheer (VEB/Faro, 6 oktober 2020, digitale sessie).
    - *Smartphone Video* (UAntwerpen, 7 oktober 2020).

3.4.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

- Erna Van Looveren
    - *Voorjaarslezingen* van het Ruusbroecgenootschap (UAntwerpen, 7 februari en 6 maart 2020).

- Ellen Decraene
    - *Basiscursus Behoud en beheer* (Faro, oktober 2020).

- Daniël Ermens
    - *Voorjaarslezingen* van het Ruusbroecgenootschap (UAntwerpen, 7 februari en 6 maart 2020).

3.5. Ons netwerk

3.5.1. Bijzondere Collecties

- Maartje De Wilde
    - Lid van de Algemene Vergadering en plaatsvervangend lid van de Raad van Bestuur van de VEB. Maartje neemt deel aan de algemene vergaderingen van de VEB (de geplande algemene ledenvergadering van 18 maart 2020 werd vervangen door een overleg via e-mail over de goed te keuren vergaderstukken).
    - Lid van de Vereniging van Antwerpse Bibliofielen (VAB) en de Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis (VWB) (deelname aan online jaarvergadering op 14 mei 2020). Deelname aan deze bijeenkomsten gebeurt in overleg met Erna Van Looveren.
    - Lid van de Adviescommissie Kunst op de Campus. Maartje woonde de vergadering bij op 4 maart 2020. Normaal gezien wordt er twee keer per jaar vergaderd, maar de tweede bijeenkomst werd uitgesteld wegens corona.
    - Lid van de VLIR-werkgroep Academisch Erfgoed. Deze werkgroep komt ongeveer om de twee maanden bij elkaar. In 2020 vonden de bijeenkomsten plaats op 15 januari, 11 februari, 7 mei, 11 juni, 29 september en 10 november. Daarnaast nam Maartje deel aan het overleg van de subwerkgroep voor de publicatie *Tot nut van het algemeen*. Hiervoor werden extra vergadermomenten belegd in juli en augustus.
    - Actief lid van de Antwerpse redactie van *De Boekenwereld. Blad voor Bijzondere Collecties.* Eén van de vier nummers die in een jaargang verschijnen wordt gecoördineerd door dit redactieteam.

        - In 2020 stond het nummer in het teken van de vijfhonderdste verjaardag van Christoffel Plantijn. Het is ook steeds de bedoeling dat elk redactielid in zijn/haar netwerk op zoek gaat naar auteurs om één of twee – afhankelijk van de vraag – korte bijdragen aan te leveren. Maartje kon rekenen op de medewerking van dr. Nina Limal (dept. Geschiedenis) voor een artikel over de verspreiding van buitenlands nieuws in de vorm van kranten en pamfletten in het zestiende-eeuwse Antwerpen.
        - Tegelijk werd in 2020 ook gestart met de voorbereiding van het volgende Antwerpse nummer dat in 2021 zal verschijnen bij de expositie *Boem Paukeslag* in het kader van de herdenking van 100 jaar *Bezette Stad* van Paul van Ostaijen.
    - Onafhankelijk expert van de Cultuurraad in Sint-Niklaas (tot november 2020). Nadat ze haar ontslag gaf werd een werkgroep opgericht met vijf onafhankelijke experts, daar maakt Maartje ook deel van uit. Bedoeling is om de werking van de raad in vraag te stellen, een kritisch rapport op te stellen met concrete aandachts- en verbeterpunten. Maartje doet dit in haar vrije tijd maar vanzelfsprekend is de expertenrol ingegeven door haar jarenlange professionele ervaring in de erfgoed- en cultuursector.
    - Lid van de Raad van Bestuur van het Reynaertgenootschap (sinds 2020).

- Karen Andree
    - Lid van de Commissie Kunst op de Campus, die verantwoordelijk is voor de werking van Kunst op de Campus en zich inzet voor acquisitie, behoud en beheer, ontsluiting en valorisatie van de kunstcollectie.
    - Lid van de Adviescommissie Kunst op de Campus. Karen Andree vervangt Karen L. Bowen, haar voorganger.
    - Lid van de Collegagroep Collectieregistratie in Vlaanderen
    - Lid van de AAT-redactiegroep Vlaanderen-Nederland
    - Lid van de Collegagroep IIIF in Vlaanderen.

- Daniël Ermens
    - Lid van de Vereniging van Antwerpse Bibliofielen (VAB).
    - Lid van de Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis (VWB).
    - Lid van de Expertisehouders Levensbeschouwelijke Collecties (VRB).
    - Lid van de VLIR-werkgroep Academisch Erfgoed. Deze werkgroep komt ongeveer om de twee maanden bij elkaar. In 2020 vonden de bijeenkomsten plaats op 15 januari, 11 februari, 7 mei, 11 juni, 29 september en 10 november. Daarnaast nam Daniël deel aan het overleg van de subwerkgroep voor de publicatie *Tot nut van het algemeen*. Hiervoor werden extra vergadermomenten belegd in juli en augustus. Op 7 september vertegenwoordigde Daniël de UAntwerpen bij het gesprek met de kabinetschef van de Minister van Cultuur dat de werkgroep had aangevraagd. Dit traject kent een vervolg in 2021 in aanloop naar de nieuwe visienota van minister Jan Jambon, met als inzet het laten erkennen van het academisch erfgoed in het Erfgoeddecreet.

- Lid van de Raad van Bestuur en communicatieverantwoordelijke van het Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap. Daniël nam deel aan de bestuursvergaderingen van 14 februari (UB, Antwerpen), 24 april (digitaal), 12 juni (digitaal), 28 augustus (digitaal), 9 oktober (digitaal) en aan de Algemene ledenvergadering van 6 november (digitaal).
- Redactiesecretaris van *Ons Geestelijk Erf*. Daniël stelt de jaarregisters voor het tijdschrift samen.

3.5.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

- Erna Van Looveren
  - Lid van de Expertisehouders Levensbeschouwelijke Collecties (VRB). De voorjaarsvergadering die gepland was op 6 mei werd geannuleerd. Erna nam deel aan de herfstvergadering (7 oktober, Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, Antwerpen). De studiedag had als thema *Bibliotheken in bedreigde religieuze instituten* en ging door in aanwezigheid van Mgr. Bonny, de bisschop van Antwerpen.

- Daniël Ermens
  - Zie hierboven onder *Bijzondere Collecties.*

4. HERKENNEN EN VERZAMELEN

Binnen de vijf functies van collectiebeherende cultureelerfgoedorganisaties is de eerste die van **herkennen en verzamelen**. Het selectie- en verzamelbeleid van een bibliotheek omvat actieve of passieve acquisitie, schenkingen of overdrachten. Ook erfgoedbibliotheken dienen hun collecties, waar mogelijk, aan te vullen met stukken die in hun collectieprofiel passen.

4.1. Bijzondere Collecties

4.1.1. Bibliothecair erfgoed

De werking van BC is financieel volledig ingebed in de Antwerpse UB en reserveert een budget van (gemiddeld) € 15.000 voor acquisitie van oude drukken of andere preciosa. In 2020 spendeerde de afdeling € 4647,50 aan de uitbreiding van de collectie. In figuur 1 is te zien hoe dat zich verhoudt tot de voorgaande jaren.

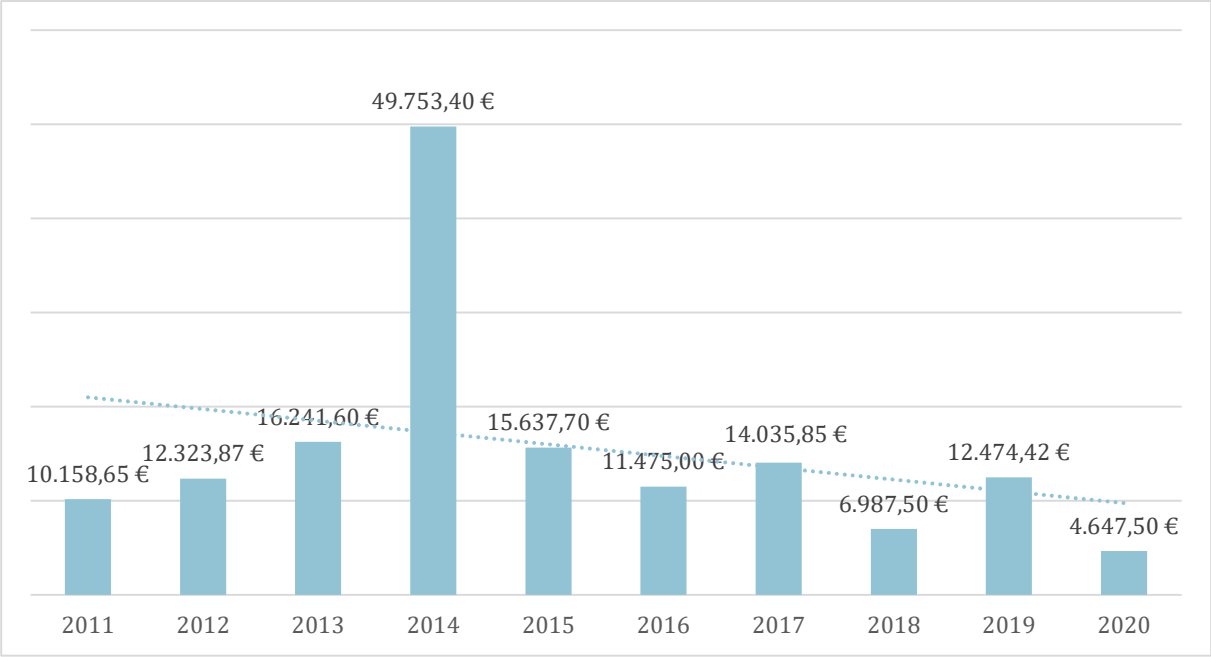

Figuur 1 *Uitgaven voor preciosa door BC tussen 2011 en 2020*

Er werd in 2020 een lager bedrag uitgegeven aan de acquisitie van oude drukken dan in 2019. Daar zijn verschillende verklaringen voor:

- Het veilingwezen moest zich reorganiseren tijdens de pandemie.
- Niet alle stukken op de wenslijst konden worden verworven.
- Zoals gemeld in het jaarverslag van 2019 is er een achterstand weg te werken op het vlak van catalografie. Vanwege het ontbreken van een duidelijk zicht op de aankopen van de vorige jaren en omdat dubbele aankopen vermeden moesten worden, is voor een voorzichtige aanpak gekozen.

Het aankopen van tijdschriftabonnementen en naslagwerken verloopt via de algemene bibliotheek-budgetten.

BC kocht negen loten aan in 2020. Een volledig overzicht is te vinden in bijlage 1.

- 3 loten bij Van de Wiele (9-10 oktober 2020): ter versterking van de collectieprofielen onderzoek, Verdussen, fabelliteratuur.
- 3 loten bij Arenberg (16-17 oktober 2020): ter versterking van de collectieprofielen jesuïtica, prijsband (wordt afgebouwd), renaissancedrama.
- 3 loten bij Arenberg (10-12 december2020): ter versterking van de collectieprofielen embleemboek, varia (zeldzame publicaties over Antwerpen), Prentenkabinet.

Daarnaast werd ingegaan op een aanbod van de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience (EHC) die een reeks doubletten aanbood. Hieruit werden twee werken gekozen.

- Vermeldenswaard is het feit dat BC en het RG nauw **samenwerken bij het voorbereiden van veilingaankopen**. Ook de conservator van de EHC wordt hierbij betrokken, waar nodig. Bij gedeelde interesse in eenzelfde werk wordt afgesproken wie zal bieden; bij beperkte budgetten wordt afgesproken bij welk bedrag een van beide partners het bieden overneemt om er zo toch voor te zorgen dat een stuk naar een van beide instellingen komt. Na afloop van een veiling worden de portkosten afwisselend betaald door ofwel de UB, ofwel door het RG.

4.1.2. Academisch erfgoed

In 2017 werd begonnen aan de inventarisatie en ontsluiting van het academisch erfgoed door stafmedewerker Daniël Ermens. Deze werking draait ondertussen op volle kracht.

- Aangezien academisch erfgoed aan de UAntwerpen nog een vrij jonge discipline is, is de verzamelfase volop bezig. Veel erfgoed staat nog verspreid op verschillende plaatsen. Het is zaak om alles globaal in kaart te brengen en pas daarna heel gericht de verhuizing, registratie, verpakking en plaatsing van alle objecten te organiseren. In het voorlopige collectieplan voor het academisch erfgoed, waarvoor Daniël Ermens de krijtlijnen heeft uitgezet in 2020, is een overzicht opgenomen van de materialen die in het erfgoeddepot op Campus Groenenborger of de Stadscampus dienen te worden bewaard.
- Bij het sorteren van de bewaarde erfgoedobjecten wordt altijd een afweging gemaakt of de objecten de moeite waard zijn om te bewaren. Nu de erfgoedwerking rond academisch erfgoed enkele jaren loopt, worden de mogelijkheden bekeken of het verzamel- en afstootbeleid kan worden geprofessionaliseerd. In samenwerking met de collega's van het Universiteitsarchief wordt sinds eind 2020 verkend of een waarderingstraject rond academisch erfgoed opportuun is.
- In 2019 liep de erfgoedactie *Het Collectief Geheugen van de Universiteit Antwerpen*, met tijdelijke tentoonstellingen op verschillende campussen. Dit project werd afgerond met een tentoonstelling op Campus Drie Eiken (januari-februari 2020). De oproep 'welke memorabilia heb jij nog van de universiteit en haar voorlopers' vond veel gehoor. (Oud-)personeelsleden en

(oud-)studenten leverden meer dan duizend voorwerpen aan, als donatie of tijdelijke bruikleen. Deze materialen werden in de loop van 2020 geregistreerd en gearchiveerd.

- In 2020 zijn de eerste barcodes voor de objecten van het academisch erfgoed besteld. De AE-barcodes, die in deze fase nog enkel voor de memorabiliacollectie worden gebruikt, zijn opgebouwd volgens dezelfde regels als die codes van het Universiteitsarchief. Naast deze codes voor de objecten wordt er ook gebruik gemaakt van barcodes voor de dozen. Hiervoor wordt echter geen aparte AE-code aangemaakt. Dit zijn de barcodes die het Archief ook gebruikt.
- In 2020 schonk prof. Serge Tavernier (Faculteit Toegepaste Ingenieurswetenschappen) zijn collectie (bio)chemische (meet)instrumenten aan het academisch erfgoed.

4.1.3. Kunstpatrimonium

Sinds midden 2018 loopt het project om een accurate, volledig bijgewerkte inventaris op te stellen van het kunstpatrimonium van de UAntwerpen (Kunst op de Campus).

- In eerste instantie werden de kunstwerken van de buitencampussen geregistreerd. In 2020 werd een deel van de registratie van de werken op de Stadscampus verwerkt: de kunstwerken in de gebouwen B, E, HvL, M, R, S, V, Z – behoudens een aantal uitzonderingen – werden geregistreerd.
- Een nieuwe lijst van ca. 100 werken voor de reserves werd beschreven en in de databank gebracht. Vooral de beschrijving van de collectie Jan Kiemeneij zorgde voor een significante toename van de werken in reserve.

4.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

Budget

- Het aankoopbudget van de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap voor 2020 bedroeg €32.878,66:

Tijdschriftabonnementen	€ 9430,02
Monografieën	€ 17127,00
Vervolgwerken	€5944,25
Overdracht naar 2021	€ 377,39

- In 2020 was het RG in totaal op 240 titels geabonneerd, waaronder 184 betaalde abonnementen, 37 ruilabonnementen (via *Ons Geestelijk Erf*) en negentien abonnementen die gratis van de uitgever werden ontvangen. Het budget dat gereserveerd moet worden voor de tijdschriftabonnementen weegt elk jaar zwaarder door.

- € 377,99 werd overgedragen naar het budget van 2021. Hiervoor werden al bestellingen geplaatst in 2020, maar deze zijn niet tijdig geleverd of de factuur is niet tijdig betaald.

Nieuwe aanwinsten

Binnen de uitgaven aan monografieën worden ook de aankopen voor de bijzondere collecties van het RG gerekend (€ 10.040). In 2020 lag het budget dat besteed werd voor de aankoop van historische bronnen aanmerkelijk hoger dan in 2019, vanwege een bijzondere veiling bij Bubb Kuyper (Haarlem, 24-27 november) waar de bibliotheek van wijlen prof. Gerard Jaspers (Vrije Universiteit Amsterdam) geveild werd en waarin zich heel wat catholica uit de Zuidelijke Nederlanden bevonden.

In 2020 kocht het RG 23 loten aan. Een volledig overzicht is te vinden in de bijlage 1.

- 2 kavels bij Van de Wiele (veiling gepland op 13-14 maart 2020), ter versterking van het collectieprofiel plaatsgebonden devoties.
- 5 kavels bij Arenberg (veiling gepland op 20-21 maart 2020), ter versterking van de collectieprofielen devotionele prenten, devotionele handschriften, mariale devotie, concilie-uitgaven en religieuze traktaten.
- 1 kavel bij Arenberg Auctions (16-17 oktober 2020), ter versterking van het collectieprofiel gebedenboeken.
- 9 kavels bij Bubb Kuyper (24-27 november 2020) ter versterking van de collectieprofielen embleemboeken, jesuïtica, mystieke werken, gebedenboeken, mariale devotie.
- 5 kavels bij Arenberg Auctions (10-11 december 2020), ter versterking van de collectieprofielen devotionele prenten, plaatsgebonden devoties, efemeer drukwerk (vooral litanieën, convoluten met devotionele teksten en gebedsblaadjes en franciscaanse spiritualiteit).
- 1 kavel via EBay, ter versterking van het collectieprofiel devotionele handschriften.

Schenkingen

- De familie De Loof schonk het RG een editie van Cornelius Hazart, *Kerckelycke historie vande gheheele wereld*, 4dln. (Antwerpen: M. Cnobbaert, 1667-1671).

5. BEHOUDEN EN BEHEREN

De tweede basistaak van collectiebeherende cultureelerfgoedorganisaties is **behouden en beheren**, waarmee enerzijds de inspanningen voor preservatie, conservatie en restauratie van de collectie bedoeld worden, en anderzijds de brede verantwoordelijkheid voor een optimaal collectiebeheer (bv. registratie, ontsluiting en digitalisering). In dat verband vallen volgende activiteiten te vermelden.

5.1. Preservatie, conservatie, restauratie

5.1.1. Bijzondere Collecties

DEPOTS

Het professioneel behouden en beheren van collecties vergt niet alleen goede zorgen voor de materialen, maar ook voor de ruimtes waarin ze zich bevinden.

- In het preciosamagazijn van BC worden de temperatuur en vochtigheidsgraad gemeten. Een stabiele norm van 20° C wordt niet gehaald. In het magazijn is de gemiddelde temperatuur iets hoger, althans in de zomer. De gemiddelde relatieve vochtigheid is dan weer lager dan de ideale norm van 55%. Een positief punt in dit verhaal is dat de schommelingen – inzake temperatuur 2° meer of minder op 24 uur, inzake vochtigheid 5% meer of minder op 24 uur – vrij stabiel zijn en dus kleine intervallen tonen.[2]
- Maartje De Wilde heeft dit aandachtspunt meermaals ter sprake gebracht tijdens overlegmomenten met haar leidinggevenden en tijdens het interne erfgoedoverleg. Er is bereidheid om haalbare en betaalbare oplossingen te zoeken. In 2020 zijn er reeds enkele voorstellen geformuleerd om de bewaarcondities en het klimaat van de collectie op peil te houden en te verbeteren, maar het is goed om dit niet overhaast en wel met de nodige expertise en langetermijnvisie aan te pakken. Dit behelst:

    - Het verplaatsen van kostbare collecties of objecten naar de meest geschikte/stabiele plaatsen in het magazijn.
    - Het (preventief) reinigen van collecties en magazijnen.
    - Het optimaliseren van depotinrichting.
    - Het op punt stellen van een calamiteitenplan.

- In de loop van 2021 worden extra loggers in gebruik genomen en wordt er, samen met de externe firma Art Salvage, onderzocht welke haalbare ingrepen uitgevoerd kunnen worden om het huidige magazijn te optimaliseren op vlak van temperatuur en relatieve vochtigheid. Tegelijk biedt deze firma begeleiding bij het opstellen van een calamiteitenplan, een project dat

[2] De metingen in 2020 zijn verstoord ten gevolge van een calamiteit in het verlengde weekend van 18-21 juli 2020. Zie het vierde punt in deze rubriek. Vanaf begin 2021 worden de waarden in het preciosamagazijn weer heel systematisch gemonitord.

van toepassing is op de gehele UB (op alle campussen) en het RG. Dit zal ook de interne zichtbaarheid van onze bibliotheken ten goede komen, want bij een dergelijke oefening worden ook de schoonmaakploegen, de gebouwverantwoordelijken, diensthoofden van de technische dienst betrokken.

- In het verlengde weekend van 18-21 juli 2020 was er een calamiteit in de UB. In een pas gecontroleerde brandslang op de derde verdieping ontstond een waterlek dat enkele dagen de vrije loop kreeg. Het lek werd opgemerkt op woensdag 22 juli en het water was toen al van de derde verdieping afgedaald tot in de twee kelderverdiepingen. De schade was, al bij al, beperkt en speelde zich niet af in de nabijheid van het preciosamagazijn of de leeszaal BC. Voor de klimaatmonitoring na deze calamiteit werden de loggers van BC ter beschikking gesteld, waardoor er tijdelijk in het preciosamagazijn geen klimaatcontrole was.
- In 2020 werd verder gegaan met de inrichting van het erfgoeddepot op Campus Groenenborger, waar het academisch erfgoed wordt opgeslagen. In het najaar van 2020 meldde zich een stagiair van de opleiding Conservatie en Restauratie, die in 2021 de inrichting van het depot als stageopdracht wil uitvoeren.
- Het erfgoeddepot op de Stadscampus en het Universiteitsarchief grenzen aan elkaar. Na de wateroverlast, die tot in dit magazijn was doorgedrongen, is besloten om na het archief ook het erfgoeddepot professioneel te laten inrichten. In overleg met Maartje De Wilde en met archivaris Willem Vanneste wordt de aankoop van extra kasten gepland, opdat de beschikbare ruimte optimaal kan worden benut. Deze plannen zullen uitgevoerd worden in 2021.
- Het oorspronkelijke kunstdepot op Campus Drie Eiken voldoet niet meer in opslagvolume sinds de toevoeging van de collectie Jan Kiemeneij aan de kunstcollectie (zie punt 4.1.3.). In 2020 werden op drie locaties kunstwerken in reserve bewaard. De nood aan een geschiktere opslaglocatie dringt zich op. Hiervan wordt werk gemaakt in 2021.
- In 2020 werd deelgenomen aan het asbestproject van ETWIE. Samen met Peter Loockx (ETWIE) hebben Daniël Ermens en Marc Demolder de erfgoedcollectie geïnspecteerd op asbest.

COLLECTIES

De eerstelijnsconservering van de oude drukken gaat onverminderd voort en maakt deel uit van de dagelijkse werking van BC. Het op orde houden van de magazijnen en de dagelijkse zorg voor de collectie wordt opgevolgd door het kleine team. Grootschaliger projecten zoals het droogreinigen van bepaalde deelcollecties worden ingepland tijdens de zomermaanden, opdat jobstudenten hierbij kunnen helpen.

- In 2020 werd een lijst aangelegd van boeken die in aanmerking komen voor herverpakking in zuurvrije dozen. In 2021 wordt contact opgenomen met Schrijen en zullen, gespreid over het jaar, meerdere bestellingen worden geplaatst.
- De leeszaalmedewerkers gaan door met het droogreinigen van de boeken en het maken van zuurvrije wikkels. Die wikkels worden hoofdzakelijk gebruikt voor het veilig opbergen van de zogeheten CMI-collectie (Campus Middelheim), waarvan vele boeken of publicaties op kwetsbaar negentiende-eeuws papier zijn gedrukt.

- In 2020 werd er met twee jobstudenten gewerkt om boeken in het magazijn te stofzuigen met speciale opzetstukken. Dit werk schoot enorm op: een kwart van de collectie oude drukken werd onder handen genomen.
    - Daarbij werd ook meteen winst geboekt op vlak van registratie. Indien de jobstudenten perkamenten banden reinigden, noteerden zij dit fysieke kenmerk in een aparte catalografische notitie in Brocade. Dit zal op termijn resulteren in een volledig overzicht van perkamenten banden.
    - Daarnaast werd aan de jobstudenten gevraagd om speciale banden te signaleren, zodat er referenties en foto's verzameld kunnen worden die nuttig zijn voor onze publiekswerking (bv. posts op Instagram).
    - Een leeszaalmedewerker begeleidde de jobstudenten ter plaatse en stond in voor het reinigen van de vrijgekomen boekenplanken en boekenkasten.
- Leeszaalmedewerkster Anne Verlinde beschikt over expertise inzake schimmelcontrole. Zij wordt vaak bevraagd om voor de UB controles uit te voeren. In 2020 werden in de bibliotheek een dertigtal objecten getest op schimmel; twee objecten maakten deel uit van BC, de overige werken behoren tot de collecties uit de reguliere leeszalen en/of magazijnen. Ook ruimtes worden sporadisch op schimmel getest, zoals vlekjes op plafonds of betonnen palen. Alle tests bleken negatief.
    - Intussen wordt de expertise rond dit thema veel meer gedeeld onder enkele collega's.
    - Het spreekt voor zich dat er na de waterschade in de zomer van 2020 meerdere schimmeltesten uitgevoerd werden. Dit verliep in samenspraak met Art Salvage.
- Van constructieve ingrepen of verregaande restauratie wordt afgezien, tenzij onder het toezicht van een professioneel restaurator. Met name een deelcollectie prenten is toe aan conserverende ingrepen, wat in de toekomst verder zal worden opgevolgd.
- Voor de verpakking de memorabiliacollectie van het academisch erfgoed wordt sinds november 2020 een jobstudente ingezet. Zij voorziet de objecten tevens van een barcode.

5.1.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

Vanwege de coronamaatregelen konden er enkel in de maanden januari en februari conserverende handelingen worden uitgevoerd door de vrijwilligers van het RG.

- De lagere opkomst van lezers in de leeszaal gaf anderzijds meer ruimte voor de leeszaalmedewerkers om de ca. 10.000 brochures te herverpakken in platte dozen. De vaak kwetsbare oude brochures werden tot de herverpakking verticaal bewaard in open dozen, waardoor ze stoffig werden en makkelijk beschadigd raakten. Nu wordt elke brochure horizontaal in een aparte zuurvrije chemise in een afgesloten doos bewaard.
- In 2020 werd extra materiaal aangekocht voor de conserveringsprojecten van het RG:
    - Zuurvrij papier voor de verpakking van kwetsbare boeken en prenten.
    - Latex sponsjes ('smokesponges') voor het droogreinigen van boekbanden en papier.
    - 300 zuurvrije dozen en ca. 10.000 chemises voor de duurzame herverpakking van de brochures.
- In 2020 zijn er geen boeken en prenten gerestaureerd.

5.2. Registratie, ontsluiting

5.2.1. Bijzondere Collecties

De UB hecht bijzonder veel belang aan een **correcte registratie** van al haar erfgoed: de boeken, de prenten, het academisch erfgoed, de kunstwerken en de archivalische collecties. Gedegen metadata waarbij internationaal heersende regels worden gevolgd, vormen de basis voor de eigen catalogus, maar tegelijk maken zij data-uitwisseling mogelijk met andere bibliotheken, op nationaal en internationaal vlak én bieden ze tal van onderzoeksmogelijkheden. Dit is uiteraard een werk van lange adem, maar de aandacht voor **kwaliteitsvolle metadata** is per definitie aanwezig in de catalografische werking van de UB. Tegelijk houdt Maartje De Wilde de vinger aan de pols wat betreft bredere onderzoeksprojecten en wordt er, waar mogelijk, geprobeerd om aansluiting te vinden.

BIBLIOTHECAIR ERFGOED

- Catalograaf Jef De Ridder maakte een grote inhaalbeweging bij de invoer van oude drukken (en moderne preciosa, zij het in mindere aantallen) voor BC.
    - Het aantal **nieuwe beschrijvingen** met plaatskenmerk MAG-P in de bibliotheekcatalogus bedraagt 287. Het betreft 195 'records' of beschrijvingen van titels die uit één of meerdere fysieke volumes bestaan. Daarnaast 92 'records' of beschrijvingen van werken die deel uitmaken van een convoluut.
    - De fysieke collectie groeide aan met 266 **nieuwe objecten of volumes**. Een deel daarvan zijn nieuwe toevoegingen aan de Anet-catalogus, een ander deel betreft werken waarvan er zich al exemplaren (en beschrijvingen) in de Anet-catalogus bevonden maar die geen deel vormden van de UB-collectie (maar bijvoorbeeld wel in de collectie van EHC voorkomen), of waarvan de UB nu een andere uitgave bezit.
    - In 2020 werd ook de collectie manuscriptfragmenten van Marcus De Schepper, verworven eind 2019, volledig ingevoerd en gedigitaliseerd. (Zie afbeelding 20)
- Gegevens die door Jef De Ridder worden ingevoerd, krijgen standaard een 'controle' door een leeszaalmedewerker. Dit zorgt ervoor dat schoonheidsfoutjes worden opgemerkt en gecorrigeerd. Daarnaast besteedt deze medewerker aandacht aan de fysieke kenmerken en schadekenmerken van de boeken en beschrijft zij die in een afzonderlijke module voor objectregistratie. Deze kenmerken worden ook standaard geregistreerd bij het klaarmaken van scanopdrachten.
    - Deze module is nog niet zichtbaar voor het publiek, maar het is belangrijk om deze gegevens te verzamelen, met als doel om ze op een later moment wel te kunnen delen en onderzoek mogelijk te maken. Tegelijk helpt deze informatie ook om de fysieke eigenschappen van de eigen collectie beter te leren kennen.
    - De conservator startte in dit verband ook met een pilootproject rond herkomstmerken.

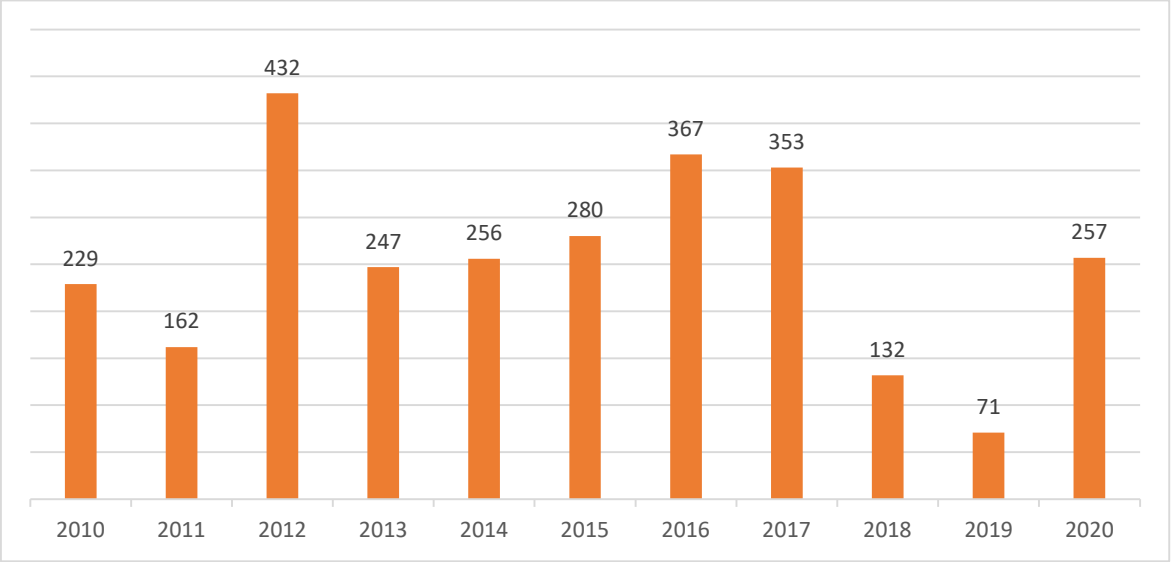

Figuur 2 *Aanwinsten van BC per jaar tussen 2010 en 2020 (= de nieuw raadpleegbare titels in de bibliotheekcatalogus)*

- In 2018 werkte toenmalig conservator Tom Deneire, samen met de dienst metadatabeheer van de UB, aan de ontsluiting van de collecties op collectieniveau, via een nieuwe module collectiebeschrijvingen in Brocade. Voor BC werden toen meer dan 30 collectiebeschrijvingen gemaakt, die in de loop van 2018 in een aparte zoekomgeving van de collectiebeschrijvingen van de UAntwerpen voor het publiek beschikbaar gemaakt werden.[3] Deze set vormde de basis voor een stageproject dat in 2020 plaatsvond. Maartje De Wilde schreef een stageproject uit voor een masterstudent Geschiedenis, die als opdracht kreeg om bepaalde collectiebeschrijvingen (en bij uitbreiding, alle deelcollecties waar deze beschrijvingen naar verwijzen) in een visueel aantrekkelijke stijl en vormgeving aan te bieden. Stagiair Emi Bogaerts maakte een vertaalslag van de soms technische collectiebeschrijvingen naar een publieksvriendelijker stijl en format.
    - Dit project is nog niet definitief opgeleverd, maar alle benodigde content is al beschikbaar. De webomgeving van de UAntwerpen bleek niet geschikt om dit project uit te voeren. In de loop van 2021 of 2022 zal Emi's project naar een WordPress-format worden overgezet; een ander systeem waarmee binnen BC wordt geëxperimenteerd in het kader van een online expositie.
    - Daarnaast zal er in het kader van het project voor een update van de Collectiewijzer van de VEB worden bekeken welke nieuwe deelcollecties nog een extra beschrijving nodig hebben. Dit project lag stil in 2020 en zal nieuw leven worden ingeblazen in 2021. Verschillende partnerbibliotheken, waaronder BC en het RG, werken hieraan mee.

[3] Zoekmodus: https://anet.be/desktop/uantwerpen/opaccoloiuantwerpen, boomstructuur: http://anet.be/co-tree/opaccoloiuantwerpen/co:ua

Academisch erfgoed

Daniël Ermens staat in voor de basisregistratie van het academisch erfgoed. Hij beschreef in 2020 ca. 500 objecten (uit de memorabiliacollectie en de computercollectie) in Excel-files. Daarnaast vinden er gesprekken plaats om de objecten van de collectie academisch erfgoed op stukniveau te beschrijven in de Asset-module van Brocade, die specifiek is ontworpen met het oog op objectregistratie. In samenwerking met collega's van Anet (onder wie Karen Andree) zal in 2021 worden besproken hoe het registratiesjabloon er zal komen uit te zien. Daarbij wordt een breed perspectief gehanteerd en wordt ingezet op het gebruik van internationale standaarden, zodat er meer mogelijkheden voor Linked Open Data gecreëerd worden.

Kunstpatrimonium

2020 was een overgangsjaar voor het beheer van Kunst op de Campus: de twee personen verantwoordelijk voor inventarisatie en registratie (Viv Lefeber en Karen Bowen) zijn respectievelijk met pensioen gegaan en van werkgever veranderd. Karen Andree heeft de taken van Karen Bowen overgenomen, maar de overdrachtsperiode viel grotendeels samen met de eerste lockdown om de verspreiding van het coronavirus tegen te gaan. Het 'meelopen' op de werkvloer was daardoor fysiek onmogelijk.

In 2020 werd een interne OPAC (Online Public Access Catalog) met Anet gemaakt, waarmee de kunstdatabank in Brocade eenvoudig te doorzoeken valt. De doelgroep voor deze OPAC zijn de stakeholders van Kunst op de Campus, zoals bijvoorbeeld Rubi (de voormalige Cultuurdienst van de UAntwerpen), de commissieleden van Kunst op de Campus of personen van de opleiding Conservatie en Restauratie.

In 2020 werd duidelijk dat het gebruikte beschrijvingsmodel voor registratie voor Kunst op de Campus toe is aan een upgrade. Een nieuw model moet vollediger zijn en conform internationale registratiestandaarden. Deze nieuwe structuur zal data-uitwisseling mogelijk maken. De ontwikkeling van het beschrijvingsmodel wordt ook met Daniël Ermens overlegd, zodat het eveneens bruikbaar zal zijn voor het academisch erfgoed en de prentencollectie van het RG. Voortzetting van de ontwikkeling en de implementatie van het model in Brocade gebeurt in 2021.

Met betrekking tot registratie werd ingezet op professionalisering: het beoogde resultaat is betere en duurzame metadatering op verschillende vlakken. Dit resulteerde o.a. in:

- Een gerichte vragenlijst voor de kunstenaar bij acquisitie van een werk.
- Een ontwerp van nieuw etiket voor de kunstwerken met barcode: elk kunstwerk wordt van dit etiket voorzien.
- Formulieren in het kader van dienstverlening en logistiek: intern bruikleencontract, conditierapport
- Een eerste aanzet voor de handleiding registratie Kunst op de Campus.

5.2.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

Het RG probeert haar rijke collectie zo efficiënt mogelijk te ontsluiten. Vanwege de beperkte omvang van haar team moet ze voor bepaalde onderdelen ondersteuning vragen van de collega's van de UB en een beroep doen op externe fondsen.

- Alle reguliere aanwinsten werden door de dienst catalografie van de UB ontsloten in de Anet-catalogus volgens het regelwerk van Brocade.
- Oude drukken verschenen tussen 1500-1850 werden voor 1990 in de elektronische catalogus ingevoerd aan de hand van de steekkaarten. Deze boeken zijn nog niet voorzien van een barcode, wat elektronische registratie bij consultatie bemoeilijkt. Vrijwillig medewerker Jos Verwimp voorziet deze drukken systematisch van een barcode. Tegelijkertijd wordt de kwaliteit van de beschrijvingen opgekrikt door ze, indien mogelijk, te linken aan de Short Title Catalogus Vlaanderen (STCV). Wanneer deze databank geen beschrijving van de titel bevat, wordt een digitale opname van de titelpagina toegevoegd aan de catalogusbeschrijving. In 2020 kende hij aan 422 boeken een barcode toe.
- Aan de STCV-databank werden drie beschrijvingen uit de RG-collectie toegevoegd: 1 nieuwe beschrijving en 2 dubbels. Van de projectleider STCV ontving het RG een overzicht van alle exemplaren uit de collectie die opgenomen zijn in de databank. Op dit moment zijn dat 4876 beschrijvingen.
- Tegelijk met het toekennen van de barcodes aan oude drukken wordt een standplaatscontrole uitgevoerd. Titels die nog niet in de catalogus waren opgenomen, worden nu ingevoerd. Het gaat meestal om tweede exemplaren, maar ook regelmatig om onderdelen van een convoluut die over het hoofd gezien werden. Tevens worden de ontbrekende titels geïnventariseerd.
- De digitale ontsluiting van de prentencollectie, waarmee in 2016 was begonnen, is in 2020 terug opgestart. Daniël Ermens heeft, dankzij de financiële steun van UCSIA, 15% extra aanstelling gekregen om een plan van aanpak voor de ontsluiting te schrijven en verder te werken aan de ontwikkeling van de database. In overleg met Karen Andree van BC bekijkt hij tevens hoe het nieuwe beschrijvingsmodel voor objecten in Brocade ook voor de prentencollectie kan worden gebruikt.

5.3. Digitalisering

De digitalisering van de erfgoedcollecties blijft een basistaak voor zowel BC als voor het RG. Tot 2020 was er alleen een boekenscanner in de UB waarvan gebruik kon worden gemaakt. Met het oog op de digitalisering van haar prentencollectie overweegt ook het RG een scanner aan te schaffen.

5.3.1. Bijzondere Collecties

- De UB beschikt over een professionele boekenscanner die ook wordt ingezet wanneer de collega's van het RG reproducties nodig hebben.
- Gedigitaliseerde werken worden automatisch opgeladen in het digitaal platform van de bibliotheekcatalogus. De hoogwaardige scans zijn dus meteen zichtbaar voor gebruikers.

- In 2020 werden voor BC boeken uit verschillende collecties gedigitaliseerd: oude drukken, handschriften, CMI-collectie, beschadigde werken (MAG-DAM). De focus is verbreed ten opzichte van enkele jaren geleden, omdat de praktijk leert dat overdaad aan eenzijdig bronnenmateriaal (bv. beschadigde werken) vrij saai en eentonig is. Daarom wordt het aanbod aan materialen gespreid, met dien verstande dat er soms wel bepaalde werken worden gegroepeerd (bv. een selectie oude drukken in het kader van een online tentoonstelling).
    - In totaal werden 77 objecten van BC gedigitaliseerd: in totaal 12.139 scans. (Zie figuur 3)
    - 22 objecten zijn op aanvraag gescand. Dit cijfer stijgt, dus het is interessant om ook deze cijfers vanaf 2021 bij te houden. De aanvragen die via het RG binnenkwamen, zijn hier niet bij geteld.
    - Digitaliseringen worden altijd voorafgegaan door een materiaalanalyse door een leeszaalmedewerker, die in Brocade wordt geregistreerd.[4]
    - Voor het scannen worden voornamelijk de medewerkers van de Algemene Lezersdiensten ingeschakeld. In 2020 werden ook een aantal jobstudenten hiervoor ingezet.
- Door de corona-uitbraak en de lockdown konden onderzoekers en studenten hun bronnenmateriaal niet ter plekke raadplegen in de UB of bij BC. Voor de UB werd daarom een scan-on-demand service uitgewerkt. Bij BC viel de vraag naar scans van specifieke bronnen mee, wat deels te wijten is aan het feit dat docenten hun taken wijzigden in het licht van de coronamaatregelen.
- In september en oktober 2020 werden in opdracht van de faculteit Ontwerpwetenschappen 40 boeken uit hun collectie gescand: 7090 scans.

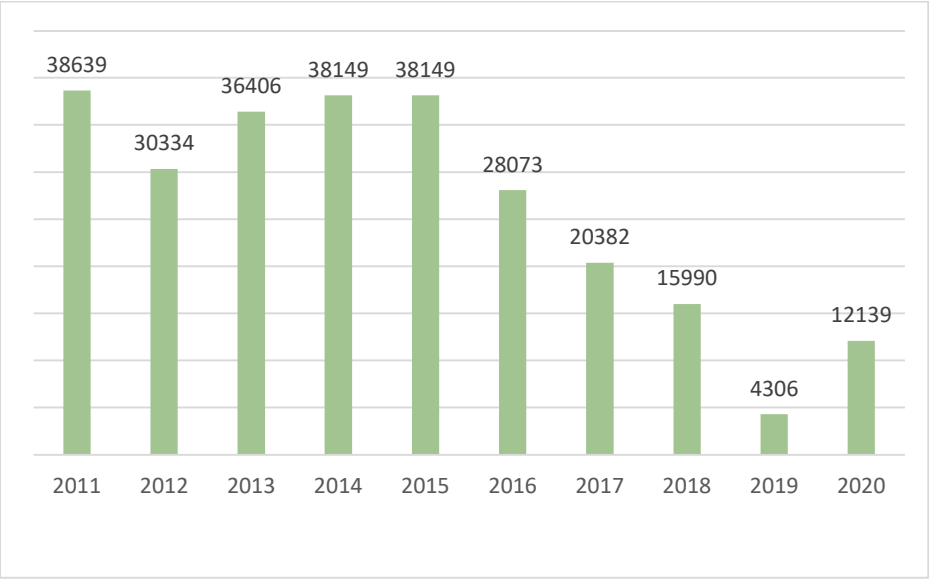

Figuur 3 *Aantal scans per jaar voor BC, gemaakt tussen 2011 en 2020*

[4] Voor meer informatie, zie https://www.uantwerpen.be/nl/bibliotheek/collecties/bijzondere-collecties/digitaal-platform/

5.3.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

- Voor de digitalisering van haar collecties maakt het RG gebruik van de professionele boekenscanner van de UB. De erfgoedcollectie wordt niet systematisch gedigitaliseerd, maar wel wordt geprobeerd om in de mate van het mogelijke nieuwe aanwinsten onmiddellijk te laten scannen in de UB. Tevens kunnen op eenvoudig verzoek, maar enkel voor wetenschappelijke doeleinden, reproducties aangevraagd worden. In 2020 werden 32 pagina's uit oude drukken gescand. Eind 2020 stonden 270 titels uit de collectie van het RG op het digitaal platform van de UAntwerpen.
- In 2020 heeft het RG een EPSON flatbed-scanner (A3) geïnstalleerd om prenten uit haar grote prentencollectie zelf te kunnen scannen. Ter ondersteuning van de colleges *Geschiedenis en Beeld* (prof. Tine Van Osselaer) en *Cultureel erfgoed: spelers, uitdagingen en technieken* (prof. Pierre Delsaerdt), ter voorbereiding van de tentoonstelling *Passie: verhalen uit het hart* en op verzoek van individuele onderzoekers werden hierop reeds ca. 400 prenten gedigitaliseerd.

6. ONDERZOEK

De onderzoeksfunctie is de derde basisfunctie van collectiebeherende cultureelerfgoedorganisaties. Hieronder vallen alle inspanningen van de organisaties om **wetenschappelijk onderzoek en, in de lijn daarvan, academisch onderwijs over de collectie te stimuleren**. In dat verband vallen volgende activiteiten te vermelden.

6.1. Fysieke gebruikers

6.1.1. Bijzondere Collecties

In 2020 waren er 141 leeszaalbezoeken voor BC (48 unieke bezoekers). In figuur 4 is te zien hoe de bezoekerscijfers zich verhouden tot de voorgaande jaren.

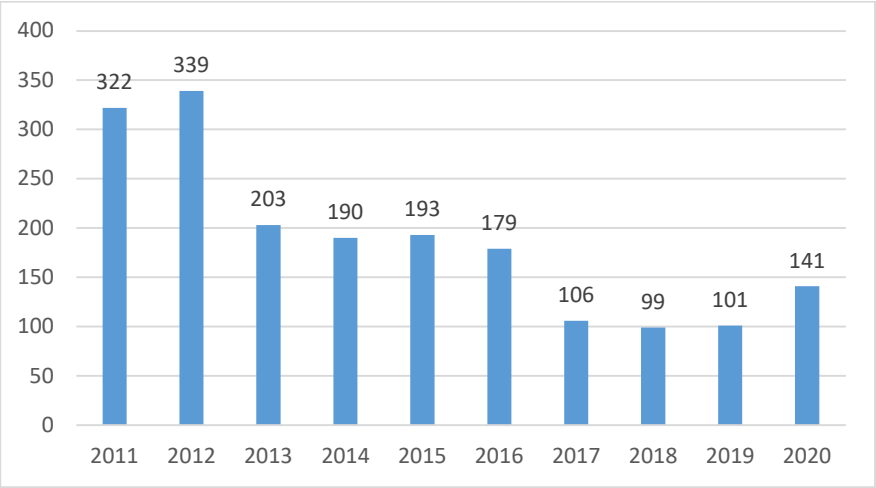

Figuur 4 *Aantal leeszaalbezoeken per jaar voor BC tussen 2011 en 2020*

Ondanks de strenge coronamaatregelen en de tijdelijke lockdown valt er toch een stijging waar te nemen ten opzichte van de voorgaande jaren. De meeste bezoekers zijn individuele gebruikers: studenten of personeelsleden die de collectie nodig hebben voor studie- of onderzoeksdoeleinden. Daarnaast zijn er ook docenten die de collectie benutten in functie van bepaalde colleges. Ook stagiairs, vrijwilligers en jobstudenten behoren tot onze gebruikers.

In deze cijfers worden twee soorten bezoekers buiten beschouwing gelaten:

- De eerste groep bestaat uit gebruikers die een stuk van het voormalige RUCA (collectie CMI), dat in goede staat verkeerd, opvroegen. Deze werken worden bewaard in het preciosamagazijn, maar indien hun fysieke toestand het toelaat, worden ze geraadpleegd in de gewone leeszaal van de UB. In 2020 gebeurde dat met 7 boeken uit deze collectie. Werken in kwetsbare staat worden wel ingekeken in de leeszaal BC. Het personeel van BC staat in voor de magazijnophaling en de verwerking van de documentaanvragen uit deze deelcollectie.

- De tweede groep bestaat uit bezoekers die stukken uit het Universiteitsarchief raadpleegden. Deze raadpleging gebeurt in de leeszaal BC.

6.1.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

In 2020 waren er 211 unieke bezoekers, die minstens eenmaal de leeszaal bezochten. In totaal vonden er 3584 leentransacties plaats. Zoals hierboven reeds is aangegeven, gaat het vooral over studenten en academici die de bibliotheek gebruiken in functie van hun onderwijs- en onderzoeksopdrachten. De laatste jaren was een stabilisatie van het aantal bezoekers en leentransacties waar te nemen, nadat de cijfers in het begin van het tweede decennium van de 21ste eeuw aanzienlijk waren gedaald. Door de coronamaatregelen zijn de cijfers verder gedaald. In figuur 5 en 6 is te zien hoe deze cijfers zich verhouden tot de voorgaande jaren.

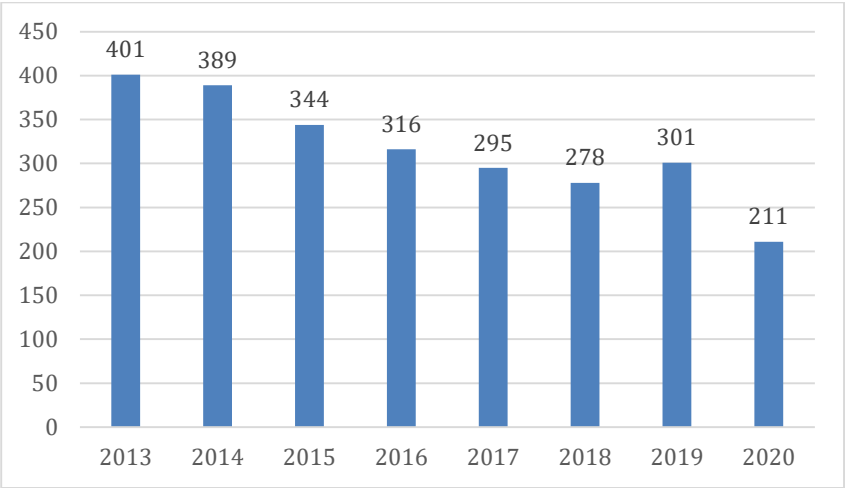

Figuur 5 *Aantal unieke leeszaalbezoekers per jaar voor het RG tussen 2013 en 2020*

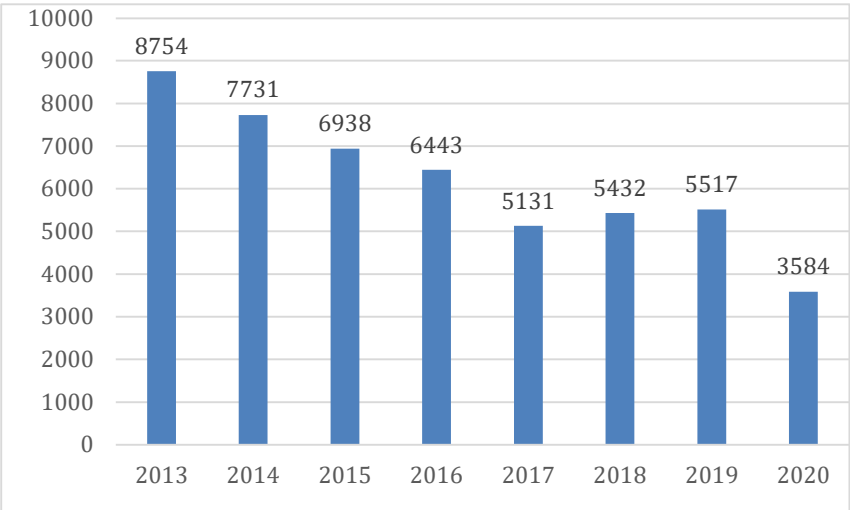

Figuur 6 *Aantal leentransacties per jaar voor het RG tussen 2013 en 2020*

6.2. Faciliteren van onderwijs en onderzoek

6.2.1. Bijzondere Collecties

- **Faculteit Wetenschappen, Onderzoeksgroep AXES**
  In november 2019 werd het recent verworven Alexanderfragment (MAG-P 64.19) uitgeleend aan de onderzoeksgroep AXES (Antwerpen X-straal analyse, Electrochemie en Speciatie), geleid door prof. Koen Janssens.[5] Het veertiende-eeuwse fragment werd onderworpen aan onderzoek met twee state-of-the-art scanners: MA-XRF en MA-XRPD-beeldvorming. In april 2020 hebben de betrokken onderzoekers hun bevindingen toegelicht aan prof. Remco Sleiderink (mediëvist) en Maartje De Wilde. Eind mei werd een afspraak gemaakt om het bewuste fragment een tweede keer te scannen, voor bijkomende niet-invasieve metingen (met infrarood én puntmetingen met RAMAN-toestel van het Koninklijk Instituut van het Kunstpatrimonium (KIK)). Deze technieken kunnen helpen om het pigmentgebruik in de gele en groene kleuren scherper te onderzoeken. Remco Sleiderink bereidt een artikel voor over het manuscriptfragment, en ook de chemici zouden de resultaten op termijn willen publiceren; al hebben zij mogelijk vergelijkingsmateriaal nodig om bepaalde conclusies hard te maken. Voor BC is dit type onderzoek enorm waardevol, omdat het de exacte wetenschappen betrekt bij haar collectie. Ook naar netwerkvorming toe biedt een samenwerking als deze veel perspectieven.

  In het najaar van 2021 opent er een tentoonstelling in de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience over ridderromans, waar het fragment te zien zal zijn. Tijdens die expoperiode overwegen we om – vanuit de UB – een publiekslezing te organiseren waar zowel Remco Sleiderink als Koen Janssens toelichting geven over hun onderzoek naar de herkomst, datering en betekenis van dit bijzondere fragment.

- **Interdisciplinaire onderzoeksgroep B-magic**
  Op 24 februari 2020 gaf Anne Verlinde een hands-on introductie over de collectie van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van Antwerpen (KAGA) in het kader van het maandelijkse PhD-Seminar van het B-magic-team. De focus lag op de glasplaten die BC bewaart, maar ook andere documenten uit het archief van het KAGA kwamen aan bod zoals correspondentie over voordrachten van ontdekkingsreizigers. Ook het tijdschrift (*Bulletin de la Société Royale de Géographie d'Anvers – Tijdschrift van het Koninklijk Aardrijkskundig Genootschap van Antwerpen)* werd kort besproken. Zowel het archief als de collectie glasplaten van het KAGA worden sowieso vrij intensief geraadpleegd.

- **Faculteit Letteren & Wijsbegeerte, Departement Nederlandse Letterkunde (Bachelor)**
  Naar jaarlijkse gewoonte werd ook in 2020 een aantal oude drukken geselecteerd voor de studenten Nederlandse Letterkunde, die van deze objecten een materiële beschrijving dienden te maken voor het vak *Wetenschappelijke Vaardigheden* (prof. Hubert Meeus). Voor BC ging het om 3 werken, voor het RG om 18 boeken. Begin april ontvingen we het bericht van de

[5] Meer informatie over het handschrift is te vinden in de catalogusbeschrijving: https://anet.be/record/opacuantwerpen/c:lvd:14970581/N

titularis dat hij de opdrachten voor de studenten, door de coronamaatregelen, zo heeft moeten aanpassen opdat ze die volledig online konden maken. Het aantal werken bij BC werd bewust zo klein gehouden omdat er op dat moment een lage personeelsbezetting was (ook door corona).

- **Faculteit Letteren & Wijsbegeerte, Departement Geschiedenis (Bachelor)**
  Voor het vak *Geschiedenis en Beeld* (prof. Tine Van Osselaer en dr. Abigail Newman) maakte BC een digitale presentatie over de werking van de afdeling, heel specifiek met een focus op prenten. Studenten konden kiezen uit een waaier aan presentaties van verschillende instellingen. De presentatie resulteerde in een bredere bekendheid van de collectie bij deze studenten, maar ook in een onderzoekspaper van Wouter Broekmans die zich vastbeet in het intrigerende werk van Athanasius Kirchers *Toonneel van China* (MAG-P 15.127). De drukgeschiedenis van dat werk geeft aanleiding tot vele vragen en hij onderzocht de verschillende verschijningsvormen van één welbepaalde afbeelding van een Chinese vorst in verschillende uitgaven van dit werk.

- **Symposia en Summer Schools**
  Voor 2020 stonden twee evenementen gepland waarvan de deelnemers ook kennis konden maken met de collectie van BC, hetzij via een mini-tentoonstelling hetzij via een rondleiding. Beide evenementen moesten vanwege de op dat moment geldende coronamaatregelen afgelast worden:
  - Boekbandensymposium *De (on)zichtbare boekband* (enkele keren verplaatst, nu als online mini-symposium ingepland op 11 juni 2021). Daniël Ermens is de organisator.
  - *Summer School Books & Culture: The Plantin Press and the Religious Book* (enkele keren verplaatst, voorlopig ingepland in juni/juli 2022).[6] Georganiseerd door het RG (prof. Kees Schepers en Daniël Ermens). Maartje De Wilde zou een rondleiding bij BC verzorgen.

- **Rondleidingen of lezingen over de collectie, de werking van de afdeling, of over specialisaties van de medewerker**
  - Op 27 oktober 2020 gaven Kara Verboven en Trudi Noordermeer een introductie over BC aan Isabelle De Ridder, beleidssecretaris Associatie Universiteit & Hogescholen Antwerpen (AUHA).
  - Op 6 november 2020 gaven Maartje De Wilde en Trudi Noordermeer een introductie over BC aan Elisabeth Vanhoutte, diensthoofd Departement Communicatie (en haar dochter).

6.2.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

Door de gezondheidscrisis kon het RG in 2020 niet zoals gebruikelijk ingezet worden als locatie voor verschillende colleges uit de bachelor- en masteropleidingen aan de UAntwerpen en als locatie voor de jaarlijkse Summer Schools.

[6] https://www.uantwerpen.be/en/summer-schools/books-and-culture

- **Faculteit Letteren & Wijsbegeerte, Departementen Geschiedenis en Nederlandse Letterkunde (Bachelor en Master)**
    - Voor het vak *Geschiedenis en Beeld* (prof. Tine Van Osselaer en dr. Abigail Newman) maakte het RG een digitale presentatie over de werking van de afdeling, heel specifiek met een focus op prenten. Studenten konden kiezen uit een waaier aan presentaties van verschillende instellingen. De presentatie resulteerde in een bredere bekendheid van de collectie bij deze studenten.
    - Voor het college *Cultureel erfgoed: spelers, uitdagingen en technieken* (prof. Pierre Delsaerdt) werd digitaal lesmateriaal aangereikt.
    - Voor het college *Cultuurgeschiedenis Middeleeuwen* (prof. Veerle Fraeters) werd gebruik gemaakt van de collecties van het RG.

- **Faculteit Letteren & Wijsbegeerte, Departement Nederlandse Letterkunde (Bachelor)**
    - Naar jaarlijkse gewoonte werd ook in 2020 een aantal oude drukken geselecteerd voor de studenten Nederlandse Letterkunde, die van deze objecten een materiële beschrijving dienden te maken voor het vak *Wetenschappelijke Vaardigheden* (prof. Hubert Meeus). Voor het RG ging het om 18 werken, voor BC om 3 boeken. Begin april ontvingen we het bericht van de titularis dat hij de opdrachten voor de studenten, door de coronamaatregelen, zo heeft moeten aanpassen opdat ze die volledig online konden maken.
    - Voor het college *Religieuze letterkunde van de middeleeuwen en vroegmoderne tijd* (prof. Kees Schepers) werd gebruik gemaakt van de collecties van het RG.
    - Voor het college *Cultuurgeschiedenis van de Lage Landen* (prof. Veerle Fraeters) werd gebruik gemaakt van de collecties van het RG.

- **Summer Schools**
  Voor 2020 stonden twee Summer Schools gepland waarvan de deelnemers ook kennis konden maken met de collectie van RG, tijdens hands-on sessies. Beide Summer Schools moesten vanwege de op dat moment geldende corona-maatregelen afgelast worden:
    - *Summer School Books & Culture: The Plantin Press and the Religious Book* (enkele keren verplaatst, voorlopig ingepland in juni/juli 2022).[7] Georganiseerd door het RG (prof. Kees Schepers en Daniël Ermens).
    - *Summer School Jesuit Heritage* (verplaatst naar september 2021: digitaal). Georganiseerd door het RG (prof. John Arblaster en prof. Rob Faesen).[8]

- **Doctoraatsonderzoek Tijl Nuyts (RG)**
  Het archief van het RG, dat bewaard wordt in de bibliotheek, leverde heel wat materiaal aan voor het project *Mystiek erfgoed en moderne identiteiten. Receptie en toe-eigening van de middeleeuwse 'Vlaamse' mystica Hadewijch tijdens het interbellum in België* (prof. Veerle Fraeters en Tijl Nuyts).

[7] Url van de Summer School: https://www.uantwerpen.be/en/summer-schools/books-and-culture.
[8] Url van de Summer School: https://www.uantwerpen.be/en/summer-schools/jesuit-heritage.

6.3. Stages

- Elk jaar dienen het RG en BC stagevoorstellen in rond publieksgeschiedenis en publiekswerking. De vacatures worden verspreid onder studenten van de UGent (opleiding Geschiedenis, bachelor- en masterstage; opleiding Historische Taal- en Letterkunde, masterstage) en de UAntwerpen (opleiding Geschiedenis, masterstage). Drie studenten van de UAntwerpen hebben positief gereageerd op deze oproep en liepen in het voorjaar van 2020 120 uren stage bij BC (2) en het RG (1).
    - **Emi Bogaerts** werd ingezet om collectiebeschrijvingen van BC te herwerken, te ordenen en aan te bieden op een visueel aantrekkelijke manier. Ze verwierf en verwerkte kennis over de collectie en leerde hands-on werken in een website-omgeving. Aan de oplevering van dit project wordt nog gewerkt. Alle inhoud staat klaar, maar het format waarin de informatie aangeleverd zou worden, stuitte op praktische problemen die beter uitgezocht moesten worden. Er wordt naar gestreefd om dit project in de loop van 2021-2022 af te werken (nadat eerst een ander pilootproject wordt uitgevoerd in WordPress om die software te testen). Emi werd begeleid door Maartje De Wilde en Anne Verlinde.
    - **Julie Hardy** werkte bij BC mee aan de voorbereiding van Erfgoeddag 2020. Ze leerde wat er bij het maken van een tentoonstelling komt kijken, van concept tot eindproduct, inclusief het schrijven van wervende teksten voor externe kanalen. De coronapandemie stuurde de plannen danig in de war, maar desalniettemin slaagde ze erin een digitale expositie over 'De Nacht' te maken met bronnenmateriaal uit de collecties van BC en het RG.[9] (zie afbeelding 4) Faro annuleerde Erfgoeddag en de fysieke expo werd uitgesteld naar 2021, maar de digitale tentoonstelling kon alvast op veel belangstelling rekenen. Julie werd begeleid door Maartje De Wilde en Kara Verboven.
    - **Maja Peric** liep in het voorjaar van 2020 stage bij het RG. Zij deed ervaring op in de dagelijkse werkzaamheden van de bibliotheek en aan de hand van bronnen uit de collectie van het RG maakte zij een kleine presentatie met als titel *Mariaverering tijdens de Contrareformatie* die gepubliceerd werd op de website van het RG.[10] Maja werd begeleid door Erna Van Looveren en Daniël Ermens.
    - In het najaar van 2020 meldden zich twee studenten voor een stage bij BC (Esther Van Thielen) en het RG (Elise Snijers) in het voorjaar van 2021.
- In februari en maart 2020 liep studente **Lucia Giagnolini** (Universiteit van Bologna, Master in Digital Humanities) stage bij BC en deed onderzoek naar de samenstelling van convoluten, daarbij gebruik makend van SQLite exports van Brocade. Lucia werd begeleid door Maartje De Wilde.
- In het najaar van 2020 meldde zich een student van de opleiding Conservatie en Restauratie om in het najaar van 2021 stage te lopen bij het academisch erfgoed.

---

[9] Url van de expositie: https://hoeduisterisdenacht.weebly.com/. Meer toelichting over het project is te vinden op: https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/archief-en-erfgoed/preciosa/digitaal-aanbod/digitale-tentoonstellingen/.

[10] Url van de expositie: https://www.uantwerpen.be/nl/onderzoeksgroep/ruusbroecgenootschap/bibliotheek/collecties-in-beeld/webtentoonstelling-mariaverering/.

Afbeelding 4 *Screenshot van de homepage van de website die stagiair Julie Hardy maakte (op Weebly.com).*

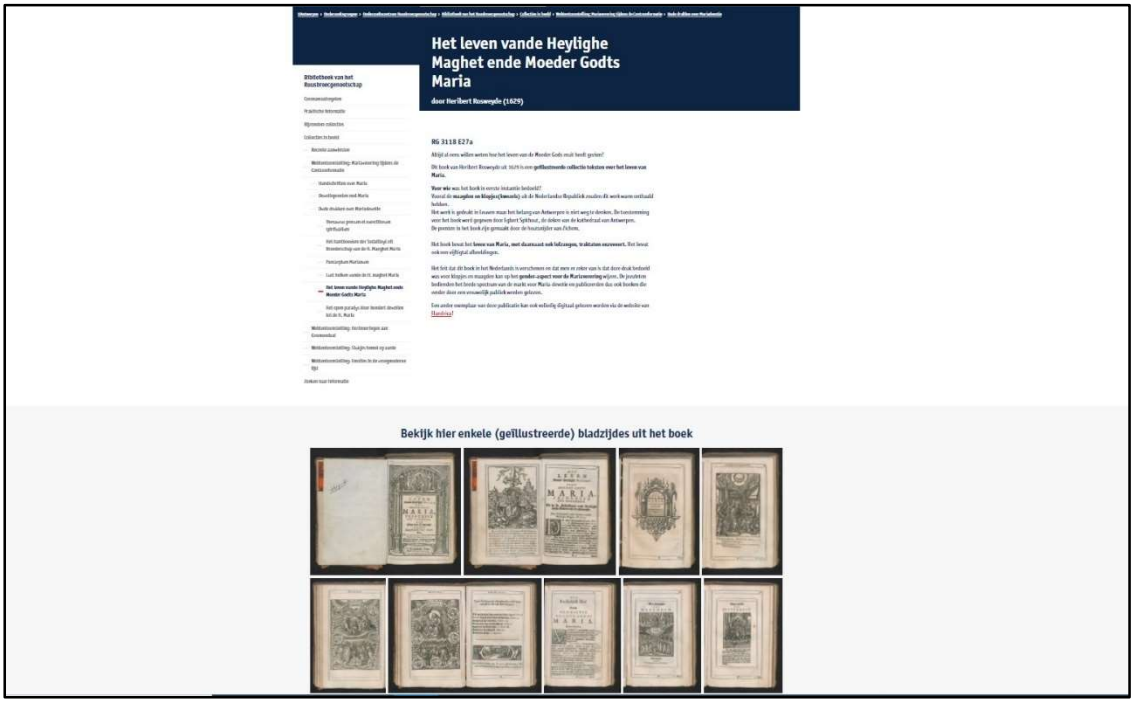

Afbeelding 5 *Screenshot van een pagina op de website die stagiair Maja Peric maakte (op uantwerpen.be)*

6.4. Magazijnaanvragen

6.4.1. Bijzondere Collecties

In 2020 werden in Brocade 46 magazijnaanvragen gedaan voor BC, waarvan 39 uit de collectie BC en 7 uit de collectie CMI. Daarnaast werd de collectie intensief geraadpleegd door onderzoekers, stagiairs, vrijwilligers en jobstudenten. Deze cijfers zijn echter niet zichtbaar in Brocade, omdat zulke aanvragen meestal via e-mail verliepen, of omdat de boeken rechtstreeks in het preciosamagazijn werden geconsulteerd, terwijl men daar aan de slag was.

6.4.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

In 2020 werden in Brocade 1006 magazijnaanvragen gedaan voor het RG. Daarnaast is het nog steeds mogelijk boeken aan te vragen door een papieren aanvraag in te vullen. Dit gebeurt nog veelvuldig. Het totale aantal aanvragen ligt dus aanzienlijk hoger. Evenmin weerspiegeld in deze cijfers zijn de consultaties van de handschriften en prenten en een deel van de oude drukken. Deze objecten kunnen nog niet worden aangevraagd via Brocade. Ten slotte werd de collectie ook geraadpleegd door onderzoekers, stagiairs, vrijwilligers en jobstudenten, die hun aanvragen per e-mail deden, of soms de boeken rechtstreeks in het magazijn consulteerden.

6.5. Digitale gebruikers

6.5.1. Bijzondere Collecties

Het digitaal platform van BC voor de oude drukken (uapreciosa) werd 3416 keer geconsulteerd in 2020. In figuur 7 is te zien hoe dit aantal zich verhoudt tot de voorgaande jaren.

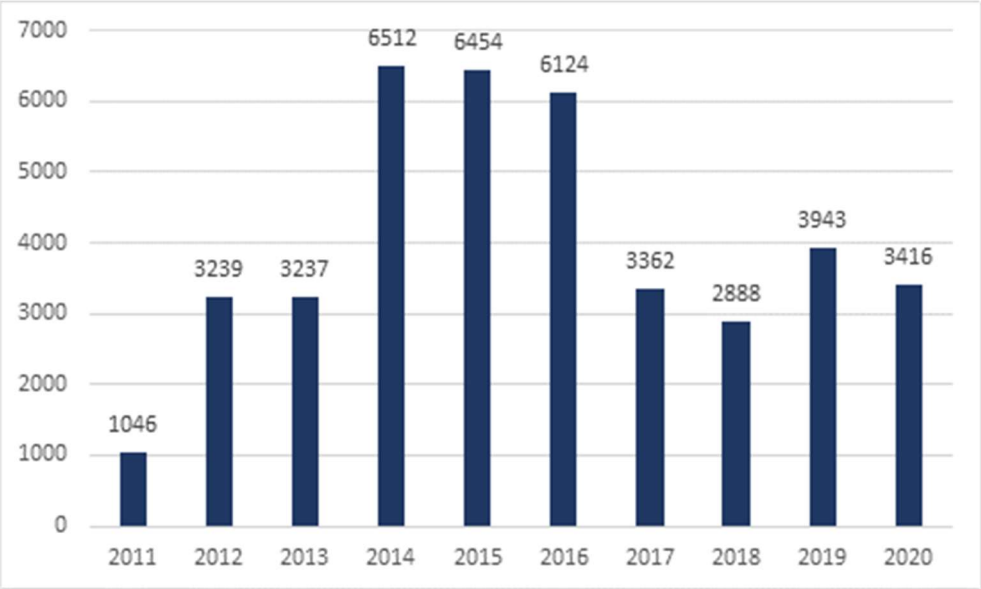

Figuur 7 *Consultaties van oude drukken van BC op het digitaal platform tussen 2011 en 2020*

Voor de andere digitale platformen werden de volgende cijfers geregistreerd:

- Archief van het KAGA: 8
- Collectie Thijs: 1201
- James Joyce: 99
- Prentenkabinet: 3

6.5.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

Het digitaal platform van het RG werd 2306 keer geconsulteerd in 2020. In figuur 8 is te zien hoe dit aantal zich verhoudt tot de voorgaande jaren.

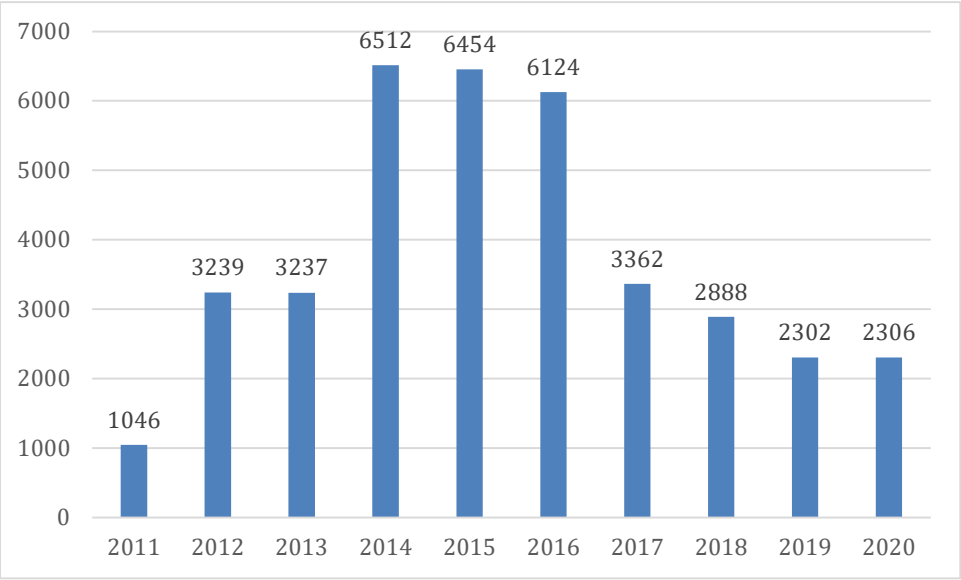

Figuur 8 *Aantal kliks voor de raadpleging van een scan van het RG tussen 2011 en 2020*

7. PRESENTEREN EN TOELEIDEN

De vierde functie van collectiebeherende cultureelerfgoedorganisaties is de **publieksgerichte functie**, waaronder alle activiteiten van de organisaties gerekend worden die in het kader van de bekendmaking van de collectie bij het brede en/of gespecialiseerde publiek worden ondernomen, zoals tentoonstellingen of het leveren van reproducties, maar ook de dienstverlening aan bibliotheekgebruikers en de leeszaalwerking.

7.1. Dienstverlening tijdens de coronapandemie

Door de corona-uitbraak en de maatregelen om de verspreiding van het virus tegen te gaan, was het vervullen van deze basisfunctie een uitdaging. De diensten van de UB werden door de universitaire top, op het niveau van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR), beschouwd als **essentieel** en moesten daarom ook **tijdens de lockdowns beschikbaar** blijven. In het begin schakelde BC over op een digitale dienstverlening, maar van zodra de maatregelen het toelieten, waren bezoekers weer welkom in de leeszaal. In bepaalde periodes was de toegang alleen mogelijk voor personeel en studenten van de UAntwerpen, later kwamen daar ook weer externe bezoekers bij. De bezoekers werden ontvangen op afspraak, waarbij maar één bezoeker tegelijk kon worden toegelaten. Externe bezoekers werden het hele jaar door zoveel mogelijk langs digitale weg geholpen.

Ook bij het RG werd aan het begin van de eerste lockdown overgestapt op digitale dienstverlening toen de leeszaal werd gesloten voor het publiek. De dienstverlening werd in de periode maart-juni 2020 teruggebracht tot drie dagen per week (maandag, woensdag en vrijdag) vanwege de kleine bezetting en de verplichting zo veel mogelijk thuis te werken. Na de heropening van de leeszaal in juni is het gelukt om terug vijf dagen per week bezoekers te ontvangen (afhankelijk van de geldende maatregelen enkel om boeken te ontlenen en in te leveren, of om werken in de leeszaal te consulteren, of om te studeren). (Zie afbeelding 23)

De maatregelen die in de UB van kracht waren, werden ook altijd besproken met de collega's van het RG. Waar mogelijk hanteerden beide bibliotheken dezelfde regels om verwarring bij de gebruikers te voorkomen. Beide bibliotheken communiceerden daarom ook de maatregelen altijd duidelijk op hun webpagina's.

7.2. Publiekswerking en netwerking

7.2.1. Bijzondere Collecties

Op het vlak van publiekswerking en netwerking werd veel vooruitgang geboekt bij BC, zowel voor de doelgroep binnen de UAntwerpen als die daarbuiten. Er werd actief ingezet op het toeleiden van bezoekers naar de collecties. Een belangrijke doelgroep is de universitaire gemeenschap, in hoofdzaak

de docenten en studenten van de Humane Wetenschappen, maar ook andere faculteiten (zoals Ontwerpwetenschappen) worden actief benaderd. Via groepsbezoeken, colleges en rondleidingen wordt de werking van BC en haar verschillende diensten (bibliothecair erfgoed, academisch erfgoed en kunstpatrimonium) onder de aandacht gebracht van departementen, studiecentra en vakgroepen. Wegens corona zijn veel plannen in het water gevallen, maar dit jaar creëerde wel kansen om nieuwe contacten te leggen die in 2021 of later vorm kunnen krijgen.

BC grijpt alle kansen om haar werking onder de aandacht van een breder geïnteresseerd en gespecialiseerd publiek te brengen. Dit doet ze via lezingen van de medewerkers op symposia en studiedagen, via participatie in Summer Schools, via sociale media en via de website, die in 2020 grondig werd herzien.

COMMUNICATIE

- In het najaar 2020 werd de nieuwe website van de UAntwerpen gelanceerd. De nieuwe vormgeving sluit aan bij de nieuwe huisstijl die in 2021 zal worden geïntroduceerd en gaat uit van het 'mobile first'-principe: de website moet prettig leesbaar zijn voor smartphones en tablets. BC heeft deze kans aangegrepen om ook haar eigen website te herstructureren. Voortaan delen BC en het Universiteitsarchief de website *Archief en Erfgoed*, zodat de bezoeker makkelijker de weg vindt naar de juiste dienst.[11] Maartje De Wilde voerde de aanpassingen uit.
- Een nieuwe en erg succesvolle manier om BC onder de aandacht te brengen van het brede publiek blijkt de creatie van de eigen Instagrampagina 'heritage.uantwerpen'. Kara Verboven heeft zich verdiept in de technische kant van Instagram en had het medium snel onder de knie, zodat in de zomer van 2020 de pagina online kan gaan. Kara en Maartje De Wilde hebben bewust gezocht naar de meest functionele stijl en toon van de berichten. Het aantal volgers liep al snel op tot 300 (en in mei 2021, bijna een jaar later, zijn dat er al 573). Het zijn zeker niet louter passieve volgers. Velen van hen sturen ook reacties. Aan de hand van catchy afbeeldingen geeft BC een blik achter de schermen en laat ze bezoekers kennismaken met haar schatten en die van het Universiteitsarchief. De focus ligt op bibliothecair erfgoed, maar er worden ook beelden getoond die uit de collectie academisch erfgoed of uit het kunstpatrimonium afkomstig zijn; en waar mogelijk wordt ook de samenwerking met het RG in de kijker gezet. Via Instagram komt BC op een laagdrempelige manier in contact met veel andere erfgoedspelers in Antwerpen, waarvoor ze anders minder zichtbaar is. Door middel van snapshots van haar werking wordt ze nu zeker opgemerkt. In bijlage 2 bij dit jaarverslag is een overzicht te vinden van enkele Instagramposts van dit account uit 2020.
- BC beheert ook een eigen Twitteraccount (@bcubantwerpen) en een Facebookaccount. Hier werd in het jaar 2020 minder aandacht aan besteed, omdat de focus lag op het uitbouwen van de Instagrampagina.

[11] De url van de nieuwe website: https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/archief-en-erfgoed/.

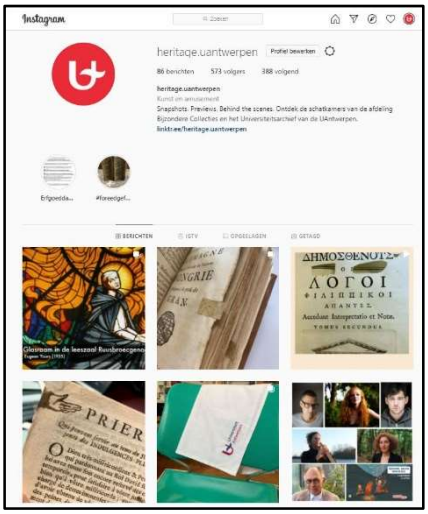

Afbeelding 6 en 7 *Screenshots van de Instagrampagina van BC en een voorbeeld van een Instagrampost*

PUBLIEKSEVENEMENTEN

- *Het Collectief Geheugen van de Universiteit Antwerpen*
  Een reizende tentoonstelling met memorabilia van de UAntwerpen en haar voorgangers. Na een passage op de Stadscampus en Campus Groenenborger in het najaar van 2019 was deze tentoonstelling in januari en februari 2020 te zien op Campus Drie Eiken.
  Organisatie: Daniël Ermens en Marc Demolder
- *Hoe duister is de nacht?*
  Een digitale tentoonstelling over het uitgestrekte niemandsland tussen dromen en waken. De tentoonstelling is online te bezoeken vanaf 25 april 2020. (Zie afbeelding 22)
  Organisatie: BC i.s.m. het RG. Gastcurator: Julie Hardy (stageproject)
- *Blind Date. Portretten met blikken en blozen*
  Een tentoonstellingsproject van The Phoebus Foundation waar de UAntwerpen aan deelnam met een selectie aan kunstwerken uit Kunst op de Campus. In gebouw C op de Stadscampus hingen portretten van Sam Dillemans en Fred Bervoets, die een moderne toets aan de expo geven. Deze tentoonstelling liep van maart 2020 tot december 2020.
  Organisatie: The Phoebus Foundation. BC stond in voor de publieksteksten bij de werken.
- *Tijdloze tragiek op de planken. De Goudbloem speelt Genoveva*
  Tentoonstelling (cf. supra). Van 8 oktober tot 10 november 2020.
  Organisatie: Maartje De Wilde schreef mee teksten voor de brochure en was tevens hoofdredacteur van deze brochure.
- Maartje De Wilde werd ook geïnterviewd door Open Doek in het kader van het toneelfestival dat niet kon doorgaan wegens corona; vandaar digitaal alternatief. Bekijk het filmpje hier.
- *Antwerpen als wetenschappelijk kenniscentrum in de negentiende en twintigste eeuw*
  Deze tentoonstelling was eerder al te zien vanaf mei 2018 op de Groenenborger Campus, naar aanleiding van de handgift van een collectie wetenschappelijke instrumenten uit het Gevaert-archief. In december 2020 werd de tentoonstelling hernomen.
  Organisatie: Daniël Ermens en Marc Demolder

- *Permanente toonkast*
  Bij de verbouwingen van gebouw Q op Campus Drie Eiken werd een permanente toonkast voor academisch erfgoed voorzien, waarvan elk academiejaar de inhoud zal worden gewijzigd. Vanwege de coronapandemie is deze kast nog niet officieel in gebruik kunnen worden genomen.
  Organisatie: Daniël Ermens en Marc Demolder
- *Permanente tentoonstellingen*
  De plannen om de computercollectie van wijlen prof. Jan Diedens in gebouw Z op Campus Groenenborger en de (bio)chemische (meet)instrumenten van prof. Serge Tavernier in gebouw V op Campus Groenenborger permanent tentoon te stellen zijn vanwege de coronapandemie uitgesteld naar 2021.
  Organisatie: Daniël Ermens en Marc Demolder

Afbeelding 8 *Screenshot van de website opendoek.be*

OUTPUT

- Patrick De Rynck, *Tot nut van het algemeen. Het academisch erfgoed in Vlaanderen: een landschapstekening* (VLIR, 2020). (m.m.v. de VLIR-werkgroep Academisch Erfgoed, waaraan namens de UAntwerpen Maartje De Wilde, Daniël Ermens en Trudi Noordermeer deelnemen).
- Maartje De Wilde, redactielid van *De Boekenwereld. Blad voor Bijzondere Collecties, jg. 31, 2020/1.* Eén van de vier nummers die in een jaargang verschijnen wordt gecoördineerd door een vierkoppig redactieteam: Jan Robert (Letterenhuis), Werner Van Hoof (Museum Plantin-Moretus), Sam Capiau (Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience) en Maartje De Wilde (Universiteitsbibliotheek Antwerpen). Deze vier instellingen hebben zich geëngageerd om tussen 2019-2022 elk één nummer te coördineren en te vullen, aansluitend bij een activiteit die voor

hen in de kijker moet worden gezet. In 2020 was het thema van het tijdschriftnummer Christoffel Plantijn, naar aanleiding van zijn 500ste verjaardag. Dit project versterkt uiteraard de samenwerking tussen de vier betrokken partners, maar het biedt ook een kans om vanuit BC onderzoekers van de UAntwerpen actief te betrekken bij de publicatie van elk nummer. Voor dit nummer werd vanuit de UAntwerpen een artikel aangeleverd: Nina Lamal, 'Buitenlands nieuws. De zeldzame opportuniteit die Plantijn miste?', in *De Boekenwereld. Blad voor bijzondere collecties*, 36/1, 20-23.

- In januari 2020 verscheen *Met kennis van zaken. Wetenschap en onderwijs in Antwerpen vanaf 1500* (Antwerpen: Universiteit Antwerpen, 2019), onder redactie van em. prof. Helma De Smedt. In deze bundel zijn bijdragen opgenomen van Tom Deneire (voormalig conservator van BC) en Marc Demolder (expert academisch erfgoed):
    - Tom Deneire en Hubert Meeus, 'De rol van Antwerpen als drukkerscentrum. De kenniseconomie van de zestiende en zeventiende eeuw', p. 61-108.
    - Robrecht Van Hee en Marc Demolder, 'Kunst, creativiteit, techniek & wetenschap. Albin Lambotte & Henri Van Heurck (negentiende–twintigste eeuw), p. 289-312.

BRUIKLENEN

- In 2016 werd een bruikleencontract tot 2020 afgesloten met het MAS voor de tentoonstelling *Antwerpen à la carte*. Wegens groot succes werd deze tentoonstelling verlengd tot 2026. Het werk *Naukeurige beschryving van Asië: behelsende de gewesten van Mesopotamië, Babylonië, Assyrië, Anatolië, of Klein Asië: beneffens eene volkomene beschrijving van gansch ... Arabië* (MAG-P 14.4) is momenteel nog steeds in het MAS. Omdat de tentoonstelling nog eens met 6 jaar verlengd werd, én het boek sowieso maar de helft van het jaar mag openliggen, werd in 2020 een tweede exemplaar (MAG-P 15.6) in bruikleen gegeven aan het MAS. Omdat exemplaar MAG-P 15.6 een perkamenten band heeft, wordt dit exemplaar telkens 3 maanden opengelegd.
- Tussen 8 oktober en 10 november 2020 werd aan Bibliotheca Wasiana, de bewaarbibliotheek van het Waasland, voor de tentoonstelling *Tijdloze tragiek op de planken. De Goudbloem speelt Genoveva* het werk *Placcaeten, ordonnantien, landt-chartres, blyde-incomsten, privilegien, ende instructien by de Princen van dese Neder-landen, aen de inghesetenen van Brabandt, Vlaenderen, ende andere provincien, t'sedert t'jaer M.CC.XX*. (MAG-P 14.501:1) in bruikleen gegeven.

DIENSTVERLENING

- BC staat in voor de raadplegingen van de eigen collectie en van die van het Universiteitsarchief. Bezoekers komen stukken inkijken in de leeszaal BC. Toezicht wordt verzorgd door medewerkers van BC of door een archiefmedewerker. Hiervoor werd een goede regeling afgesproken tussen beide diensten om de werkbelasting in balans te houden. Al onze bezoeken zijn op afspraak. De conservator is de enige die afspraken inplant; dit bleek de beste werkwijze. In 2020 waren er 141 leeszaalbezoeken voor BC.

- Ook in 2020 verzorgde de afdeling verschillende scan-on-demand verzoeken (via de IBL-dienst). De afdeling digitaliseerde zo twee volledige werken, goed voor 445 scans. Dit aantal komt nog bovenop het aantal scanaanvragen dat rechtstreeks bij onze dienst terecht kwam (22 objecten) en de scanopdracht voor de faculteit Ontwerpwetenschappen (40 boeken).

7.2.2. Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

Op het vlak van publiekswerking en netwerking is het RG al enkele jaren actief bezig. Via de sociale media houdt ze iedereen die geïnteresseerd is op de hoogte van haar lezingen en toont ze haar collecties, via de jaarlijkse nieuwsbrieven en aankondigingen laat ze weten wanneer er belangrijke activiteiten plaatsvinden en op de website is informatie over alle bijzondere collecties te vinden.

2020 was vanwege de coronapandemie een uitzonderlijk jaar. Het RG ontvangt jaarlijks enkele groepen voor rondleidingen en presentaties over de collecties in haar leeszaal, maar dat kon dit jaar helaas niet doorgaan. Ook beide Summer Schools van het RG, die allebei van de collecties gebruik zouden maken, werden geannuleerd.

COMMUNICATIE

- In het najaar 2020 werd de nieuwe website van de UAntwerpen gelanceerd. De nieuwe vormgeving sluit aan bij de nieuwe huisstijl die in 2021 zal worden geïntroduceerd en gaat uit van het 'mobile first'-principe: de website moet prettig leesbaar zijn voor smartphones en tablets. Voor het RG was dit de kans om de eigen website, die in 2015 de laatste grote make-over had gekregen, te herstructureren. Een werkgroep bestaande uit Daniël Ermens, prof. John Arblaster en PhD-onderzoekers Kristof Smeyers en Linde Tuybens heeft zich in het najaar over de website gebogen en een nieuwe structuur voorgesteld. De plannen van deze werkgroep werden uitgevoerd door Daniël. De aanpassingen aan de Nederlandstalige webpagina werden in 2020 afgerond. De voltooiing van de Engelstalige website zal pas in de loop van 2021 plaatsvinden. De nieuwe activiteiten en publicaties van de onderzoeksgroep zullen ook in deze nieuwe webomgeving onmiddellijk toegevoegd worden, evenals de nieuwe activiteiten en aanwinsten van de bibliotheek.[12]
- Via het Twitteraccount @RuusbroecInst (beheerd door Daniël Ermens) werd het werk van de onderzoeksgroep en de bibliotheek meer onder de aandacht gebracht. Aan het einde van 2020 was het aantal volgers gegroeid tot ca. 550. In bijlage 2 bij dit jaarverslag is een overzicht te vinden van enkele tweets van deze account uit 2020.
- Op de Facebookpagina RuusbroecInstitute (beheerd door prof. John Arblaster) worden de activiteiten, lezingen en recente publicaties van de leden van het RG aangekondigd.

[12] De url van de nieuwe website: https://www.uantwerpen.be/nl/onderzoeksgroep/ruusbroecgenootschap/.

PUBLIEKSEVENEMENTEN

- Het eerder aangekondigde programma van de jaarlijkse Ruusbroecdag (*Mystiek en het lichaam)* moest omwille van de gezondheidscrisis vervangen worden door een alternatief online evenement, waarop twee publicaties werden gepresenteerd die recent in de schoot van het RG waren gepubliceerd (Zie afbeelding 24):
    - Het postuum uitgegeven boek van prof. Alfons Thijs, '*Komt pelgrims, komt hier'. Devotioneel drukwerk voor bedevaartsplaatsen in Vlaanderen en Brabant (1500-1850),* (Leuven: Peeters, 2020).
        - Redactie: Jonas van Mulder, Ilse Eggers, Daniël Ermens en Erna Van Looveren.
        - Het boek werd voorgesteld door prof. Guido Marnef en dr. Jonas Van Mulder.
        - Het boek werd aangeboden aan Trudi Noordermeer, hoofdbibliothecaris van de UB.
    - *The devotion and promotion of stigmatics, c. 1880-1950* onder redactie van prof. Tine Van Osselaer en haar *Stigmatics*-onderzoeksteam (dr. Andrea Graus, Leonardo Rossi en Kristof Smeyers), (Leiden: Brill, 2020).
        - Het boek werd voorgesteld door prof. Tine Van Osselaer, dr. Leonardo Rossi en Kristof Smeyers.
        - Het boek werd aangeboden aan Marc Desmet, regionaal van de Jezuïetenorde, en Stijn Latré directeur van UCSIA.

- Het *Religous Bodies*-team van het RG (voorheen het *Stigmatics*-team) bereidde een tentoonstelling voor *Passie: verhalen uit het hart* (Antwerpen, Sint-Pauluskerk, 1 april – 30 juni 2021). Zij maakten hiervoor intensief gebruik van de collectie devotieprenten en de collectie negentiende- en vroegtwintigste-eeuwse bronnen uit de bibliotheek.
- Het MAS bereidt een tentoonstelling voor rond het thema *Erbarmen*. Erna Van Looveren werd om advies gevraagd door de curator Vera de Boeck. Het voorbereidend werk zal verdergezet worden 2021.
- In het voorjaar van 2023 plant de Stichting Jezuïetenerfgoed (UAntwerpen en UCSIA) een reeks culturele en maatschappelijke evenementen onder de titel *Barokke influencers. Jezuïeten, de stad en de muzen*, waaronder een tentoonstelling die aandacht schenkt aan de bijzondere beelden die de orde gebruikte om haar visie op geloof en samenleving kracht bij te zetten. Ellen Decraene (junior projectcoördinator Jezuïetenerfgoed) deed voor dit project voorbereidend onderzoek in de bibliotheek.

OUTPUT

- Het RG heeft zijn eigen tijdschrift: *Ons Geestelijk Erf: Journal for the history of spirituality in the Low Countries*. Het wordt uitgegeven door Uitgeverij Peeters in Leuven. Inhoudelijk sluit het tijdschrift nauw aan bij het collectieprofiel van de bibliotheek. Daniël Ermens is de redactiesecretaris en tevens is hij verantwoordelijk voor de jaarregisters van het tijdschrift.
- Daniël Ermens, Erna Van Looveren, dr. Jonas Van Mulder en vrijwilliger Ilse Eggers (de weduwe van de auteur) hebben in 2020 hun redactiewerk aan de postume publicatie van Alfons Thijs' '*Komt pelgrims, komt hier'*. *Devotioneel drukwerk voor bedevaartsplaatsen in Vlaanderen en*

Brabant (1500-1850) afgerond. In het najaar verscheen dit boek in druk bij Peeters Publishers uit Leuven. Het werk aan dit boek heeft veel tijd gekost (Jonas was in 2016 gestart met het redigeren van de tekst, Daniël is er in 2018 bij betrokken voor de eindredactie), maar de meerwaarde voor de prentencollectie van het RG kan niet onderschat worden. Het boek staat vol met voorbeelden van prenten uit de Collectie Thijs (eigendom van de UB, maar in bruikleen bij het RG) en uit de collectie van het RG.

- Erna Van Looveren en Daniël Ermens leverden een bijdrage aan Steven Van Impes 'Kroniek van de Antwerpse erfgoedbibliotheken (2017-2019)', in *HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis*, 8 (2020), pp. 161-168 (163-165), over de activiteiten van het RG over de voorgaande twee jaar.

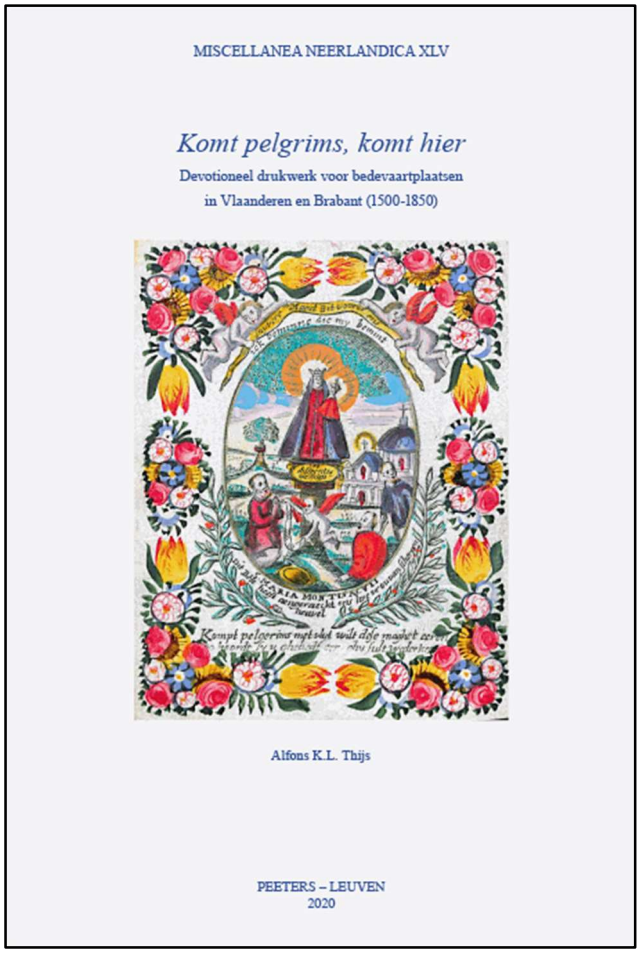

Afbeelding 9 *Cover van 'Komt pelgrims, komt hier' van Alfons Thijs*

BRUIKLENEN

- De buste van Lieven Gevaert is ter beschikking gesteld van de academischerfgoedtentoonstelling *Antwerpen als wetenschappelijk kenniscentrum in de negentiende en twintigste eeuw* (2 mei 2018 – 31 oktober 2019) van Daniël Ermens en Marc Demolder. De tentoonstelling werd hernomen in het najaar van 2020 en de bruikleen van de buste is bevestigd.

- Voor de tentoonstelling *Antwerpen à la carte* in het MAS (mei 2016 – mei 2026) werd het boek *Crvydt-boeck Remberti Dodonæi* (Antwerpen: B. Moretus, 1644) in bruikleen gegeven van 5 oktober 2020 tot 17 mei 2026 volgens een overeengekomen wisselschema.
- Voor de tentoonstelling *Tijdloze tragiek op de planken. De Goudbloem speelt Genoveva* in de Bibliotheca Wasiana te Sint-Niklaas (8 oktober – 10 november 2020) werden 4 oude drukken en 1 prent in bruikleen gegeven:
  - Convoluut: *Genoveva van Braband* (Brussel, 1838) (RG 3087 H 9:2)
  - Convoluut: *Genoveva van Braband* (Brussel, 1838) (RG 3088 I 1:1)
  - *De heylige Genoveva* (Gent: Gimblet, 1781) (RG 2100 H 2)
  - Convoluut: *Het leven van de H. Nederlandsche Susanna* (Antwerpen: Thys, s.d.) (RG 3087 F 32beta)
  - *Sainte Geneviève de Brabant* (Epinal : Pellerin , [19de eeuw])

DIENSTVERLENING

- Op 25 september 2020 ontving het RG Marc Desmet, de nieuwe regionaal-overste van de jezuïeten voor de regio van de European Low Countries. Erna Van Looveren gaf hem een introductie en liet hem kennismaken met het jezuïetenerfoed uit de collectie.
- Op regelmatige tijdstippen worden aanvragen gedaan voor reproducties uit de bijzondere collecties van het RG, zowel ter ondersteuning van het onderzoek als voor publicatie. De reproducties worden gemaakt bij BC. Vanaf 2020 maakt het RG zelf scans van de devotieprenten.
- Op 2 juli 2020 bezochten 3 nieuwe medewerkers van de VEB het RG om kennis te maken met de werking van de bibliotheek en om een selectie uit de erfgoedcollectie te bekijken.
- Op verzoek van Vera De Boeck, curator in het MAS, zijn de inventarissen van de prentencollectie van het RG gedigitaliseerd en ter beschikking gesteld van het MAS, ter ondersteuning van het project *Digitale registratie en open source ontsluiting van de devotieprentjes uit de collecties van het MAS*.

8. PARTICIPEREN

In het Cultureelerfgoeddecreet van 2017 werd een nieuwe basistaak toegevoegd aan de werking van erfgoedinstellingen, namelijk '**participeren**', gedefinieerd als *het actief betrekken van de maatschappij, in het bijzonder van erfgoedgemeenschappen, bij cultureelerfgoedwerking* (artikel 3).[13] In het evaluatieverslag van de visitatie in 2016 stond tevens als aandachtspunt vermeld dat de UAntwerpen de brede cultureel-erfgoedgemeenschap meer structureel bij de werking dient te betrekken. Omdat het coronajaar 2020 niet het ideale jaar was om participatie te bevorderen, willen wij de volgende jaren met de erfgoedcollecties **groeiende inspanningen** doen op dit vlak.

8.1. Participatie-initiatieven bij Bijzondere Collecties

- **Het Collectief Geheugen van de Universiteit Antwerpen (tentoonstelling)**
  Het Collectief Geheugen was een inzamelactie voor memorabilia van de UAntwerpen en haar voorgangers. (Oud-)personeelsleden en (oud-)studenten werden via verschillende media opgeroepen voorwerpen met een logo van (of herinneringen aan) de UAntwerpen en haar voorgangers te doneren of in bruikleen te geven, voorzien van een korte toelichting bij het object. Deze actie is in 2019 gestart. De bijbehorende tentoonstelling was te bezichtigen tot en met februari 2020, maar door de bekendheid die deze actie aan het academisch erfgoed heeft gegeven, bleven er heel 2020 (en ook daarna nog) objecten binnenkomen.

- **Het Collectief Geheugen van de Universiteit Antwerpen (blog)**
  Naast een fysieke tentoonstelling werd er bij de actie Het Collectief Geheugen ook een blogwebsite gelanceerd. De bezoekers van de fysieke tentoonstelling werd gevraagd hun herinneringen te delen op deze website.[14] Het aantal reacties is beperkt (eind 2020 zijn er nog maar 3 geplaatst), maar de blog wordt wel goed bezocht, blijkt na raadpleging van de optie 'Wordpress Popular Posts' bij de blog. Omdat deze optie echter te weinig bruikbaar cijfermateriaal geeft, zal in 2021 een Google Tag Manager op de blog worden geïnstalleerd.

- **Instagram**
  Op de Instagrampagina stelt BC regelmatig vragen om zo een zekere participatie van de volgers te stimuleren. (Zie afbeelding 8 en 9)

[13] Zie http://www.kunstenenerfgoed.be/beleid/wet-en-regelgeving/cultureel-erfgoeddecreet

[14] De url van de website: blog.uantwerpen.be/collectief-geheugen.

Afbeelding 10 en 11 *Voorbeeld van participatie op Instagram*

8.2. Participatie-initiatieven bij de Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

- **Twitter**

  Tijdens de lockdown van maart tot en met mei 2020 heeft Daniël Ermens via Twitter de prentencollectie van het RG gebruikt om de volgers van het RG van wat verstrooiing te voorzien en om ze op te roepen zelf creatief aan de slag te gaan. De insteek van deze *Lockdown Inspiration*-tweets was eenvoudig: elke week werden er voorbeelden van een bepaalde soort prenten getweet (bv. bedevaartvaantjes of beklede devotieprenten) en de opdracht was om er een moderne variant van te maken (met een knipoog). (Zie afbeelding 10-12)

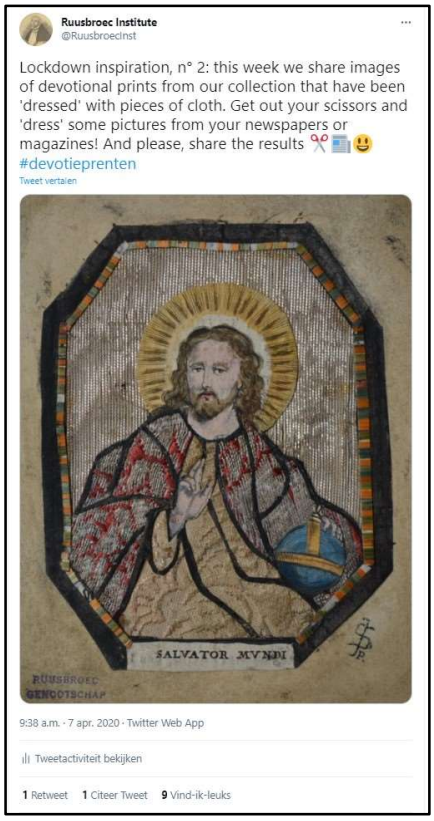

Afbeelding 12, 13 en 14 *Voorbeeld van participatie via Twitter*

CONTACTGEGEVENS

Bijzondere collecties

dr. Maartje De Wilde
Diensthoofd & Conservator Bijzondere Collecties
Universiteitsbibliotheek
Stadscampus (S.A.104)
Prinsstraat 13, B-2000 Antwerpen
maartje.dewilde@uantwerpen.be
+32 3 265 48 15 / @bcubantwerpen

Trudi Noordermeer
Hoofdbibliothecaris Universiteitsbibliotheek
Stadscampus (S.A.362)
Prinsstraat 13, B-2000 Antwerpen
trudi.noordermeer@uantwerpen.be
+32 3 265 44 40

Ruusbroecgenootschap

Erna Van Looveren
Bibliothecaris Ruusbroecgenootschap
Stadscampus (S.GK32.007)
Grote Kauwenberg 32, B-2000 Antwerpen
erna.vanlooveren@uantwerpen.be
+32 3 265 43 67

dr. Daniël Ermens
Secretaris / assistent-conservator
Ruusbroecgenootschap
Stadscampus (S.GK34.303)
Grote Kauwenberg 34, B-2000 Antwerpen
daniel.ermens@uantwerpen.be
+32 3 265 69 21 / @RuusbroecInst

prof. dr. Pierre Delsaerdt
Directeur Ruusbroecgenootschap
Stadscampus (S.GK34.103)
Grote Kauwenberg 34, 2000 Antwerpen
pierre.delsaerdt@uantwerpen.be
+32 3 032654449

BIJLAGE 1: AANWINSTEN

Bijzondere Collecties

- JACOB VAN MAERLANT, Verzameling van 8 werken.
    - Van de Wiele Oktober 2020 – Kavel 0679
- PIERRE VERHEYE, *Ziele-spys ofte Christelyke leeringe*… (2de druk) (Antwerpen: H. Bincken, 1765-1768).
    - Bijgevoegd: MATHIAS AGOLLA, *Zedelycke sermoonen op de sondagen van het jaer* (Antwerpen: H. Verdussen, 1729).
    - Van de Wiele Oktober 2020 – Kavel 0749
- PHAEDRUS. Ezopische fabelen. In Nederduitsch Dicht vertaelt en met aenmerkingen verrykt door D. van Hoogstraten (Amsterdam: F. Halma, 1704).
    - Van de Wiele Oktober 2020 – Kavel 1046
- ANDRE TACQUET, *Elementa geometriae planae ac solidae, quibus accedunt selecta ex.*
    - Arenberg Auctions Oktober 2020 – Kavel 1209
- 2 works of classical authors, id. bindings.
    - Arenberg Auctions Oktober 2020 – Kavel 1400
- F. DE BRAEKELEER, 3 views of houses demolished to make place for the new "Nationalestraat".
    - Arenberg Auctions December 2020 – Kavel 303 – Prints & Drawings
- NICOLAS BRONTIUS, *Libellus de utilitate et harmonia artium tum futuro iurisconsulto, tum …* (Antwerpen: S. Cock, 1541).
    - Arenberg Auctions December 2020 – Kavel 1231

Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

- Verzameling van 48 affiches voor bedevaarten in Antwerpen en omgeving
    - Bijgevoegd: 12 kleine affiches voor andere thema's
    - Van de Wiele Oktober 2020 – Kavel 552
- [MARTIN STEYT], *Het leven ende mirakelen vanden Heylighe en glorieusen martelaeren Basinus ende Gerulphus ende heylighe maghet Aldegondis dochter vande H. Basinus. Patroonen vande wijt-vermaerde prochie van Dronghen. Beschreven door Fr. Martinus St. Religieus ende Priester vande voornoemde Abdye van Dronhen* (Gent: B. Manilius, 1658).
    - Bijgevoegd: *Het leven ende mirakelen vanden heylighe en glorieusen martelaer Gerulphus, patroon vande vermaerde prochie van Dronghen* (Gent: B. Manilius, 1658).
    - Van de Wiele Oktober 2020 – Kavel 682
- THEODOOR GALLE, *Miracvla et beneficia ss. rosario virginis matris devotis a deo opt. max. collata*. (Antwerpen: T. Galle, 1610) (Set met frontispice en 15 fijn gegraveerde platen).
    - Arenberg Auctions Maart 2020 – Kavel 20
- *Maniere van een Godtvruchtigh persoon die onde de misse las* […] Volkstalig handschriftje, op papier (ca. 11,4 x 9 cm), 36 ff.
    - Arenberg Auctions Maart 2020 – Kavel 792

- *Le saint, sacré, universel, et general Concile de Trente, sous Paul III. Iules III. & Pius IIII. Papes de Rome* (Antwerpen: W. Silvius, 1566).
    - Bijgevoegd: *Sacrosancti et oecumenici Concilii Tridentini* [...] *Canones et decreta* (Lyon: G. Rouillé, 1577).
      Bijgevoegd: *Den Roomschen catechismus, ofte Het kort begrijp van het Christen en Catholijck geloof* (Antwerpen: F. Van Metelen, 1687).
    - Arenberg Auctions Maart 2020 – Kavel 870
- JOSE DE JESUS MARIA, *Historia de la Virgen Maria* [...] (Antwerpen: F. Canisio, 1652).
    - Arenberg Auctions Maart 2020 – Kavel 896
- CORNELIS COLUMBANUS VRANCX, O.S.B., *Den troost der zielen int vagevier. Dat is maniere om heur daer uut te helpe[n]* ([Antwerpen?: I.B], 1651).
    - Arenberg Auctions Maart 2020 – Kavel 901
- *Le palmier celeste ou Entretiens de l'ame avec Jesus-Christ par des exercices chrétiens, offices, litanies & priéres* (Antwerpen: J. Grangé, [1762?]).
    - Bijgevoegd**:** *Vigilien of getyden voor de overledenen* (Antwerpen [= Amsterdam]: T. Crajenschot, 1751).
    - Arenberg Auctions Oktober 2020 – Kavel 1427
- CORNELIS GALLE (naar David I Teniers en Sebastiaen Vrancx) - *Speculum Illustrium Virginum* (Antwerpen: T. Galle, ca. 1630). (Set van 12 fijn gegraveerde platen).
    - Arenberg Auctions December 2020 – Kavel 184
- Lot met ± 42 efemere drukwerkjes, voornamelijk litanieën.
    - Arenberg Auctions December 2020 – Kavel 709
- [WILLEM SPOELBERCH, O.F.M.], *Handt-boecxken inhoudende den regel vande derde orden S. Francisci ghenoemt van penitentie. Veur de gene die in hunnen particuliere huysen willen in oodtmoedighe penitentie leven. Uytgesteld deur F.G.S.B. Minder-broeder* (Antwerpen: G. Lesteens, 1652).
    - Bijgevoegd**:** WILLEM SPOELBERCH, O.F.M, *Triumph der heylighen vande derde orden S. Francisci ghenoemt van penitentie* (Antwerpen: G. Lesteens, 1644).
    - Arenberg Auctions December 2020 – Kavel 1286
- Zeven kleine publicaties uit Gent over devotie en religie.
    - Arenberg Auctions December 2020 – Kavel 1429
- Convoluut met 4 devotionele werken.
    - Arenberg Auctions December 2020 – Kavel 1430
- Een zeventiende-eeuws handschrift (gebedenboek) met 12 kopergravures. De tekst is in het Latijn en het Nederlands. De gravures verwijzen enerzijds naar een broederschap in Nijvel, anderzijds naar de jezuïeten (cf. het portret van Ignatius en de gravure naar het altaarstuk van Rubens in de Carolus Borromaeuskerk).
    - Ebay, Mei 2020
- J. DAVID, *Paradisus sponsi et sponsae, in quo messis myrrhae et aromatum, ex instrumentis ac mysteriis Passionis Christi colligenda* (Antwerpen: J. Moretus, 1607).
    - Bubb Kuyper November 2020 – Kavel 2511
- J. VAN SAMBEECK**,** *Het geestelyck jubilee van het jaer O.H. M.DC.L. Ofte vreugde van 't berouw, verbeelt door 't gesucht der Tortelduyven nae haer gayke* (Antwerpen: P. van Eyck, 1663).
    - Bubb Kuyper November 2020 – Kavel 2560

- *Hortulus Animae. Dat is, Der Sielen Bogaert* [...]. Ed. D. van den Houte. (Antwerpen: J. van Keerberghen, 1615).
    - Bubb Kuyper November 2020 – Kavel 2645
- *Margarita Evangelica, Een devoet boecxken geheeten die Evangelisce Peerle* (Antwerpen: S. Cock, 1536*).*
    - Bubb Kuyper November 2020 – Kavel 2721
- W. DE LANDSHEERE, *Redelycken Eysch Voorghehouden aen alle Nieuwgesinde, die roemen voort-te-gaen op den Bybel Alleen. Item de on-verbroken ghestaedigheydt vande waere Kercke Christi* (Antwerpen: A. van Braeckel, 1649).
    - Bubb Kuyper November 2020 – Kavel 2781
- H. NATALIS**,** *Evangelicae historiae imagines. Adnotationes et meditationes in Evangelia quae in sacrosancto missae sacrificio tot anno leguntur* (Antwerpen: M. Nutius, 1596).
    - Bubb Kuyper November 2020 – Kavel 2847
- E. PASQUIER. *Den Catechismus der Jesuiten, ofte De Verborgentheyt der Ongerechtigheyt ont-deckt door hare Aenhangers* (Antwerpen: 1678).
    - Bubb Kuyper November 2020 – Kavel 2922
- A. STEUR**,** *De Lelie der maeghdelijcker suyverheyt, seer nut ende profijtelijck voor alle Godtvruch-tighe Maeghden die de Suyverheydt zijn beminnende* (Antwerpen: G. van Tongeren, 1622).
    - Bubb Kuyper November 2020 – Kavel 3015
- THOMAS À KEMPIS, *Een schoon ende seer profitelijck boecxken ghenaemt het alleenspreken der sielen met God* […] *Noch een suyver tractaetken vanden selven Aucteur ghemaect / tracterende van die Tabernakelen. Noch een devoot Boecxken gemaect door den selven genoemt Onder-wisinge der Cloosterluyden* [...] (Antwerpen: J. Roelants, 1558).
    - Bubb Kuyper November 2020 – Kavel 3028

BIJLAGE 2: SOCIALE MEDIA

Bijzondere Collecties

Afbeelding 15 *Jobstudente Fiep in het magazijn (3.1.1.)*

Afbeelding 16 *Jobstudent Adriaan in de leeszaal (zie 3.1.1.)*

Afbeelding 17 *Conservator Maartje De Wilde treft voorbereidingen voor de expositie* Tijdloze tragiek. De Goudbloem speelt Genoveva *(zie 3.4.1.)*

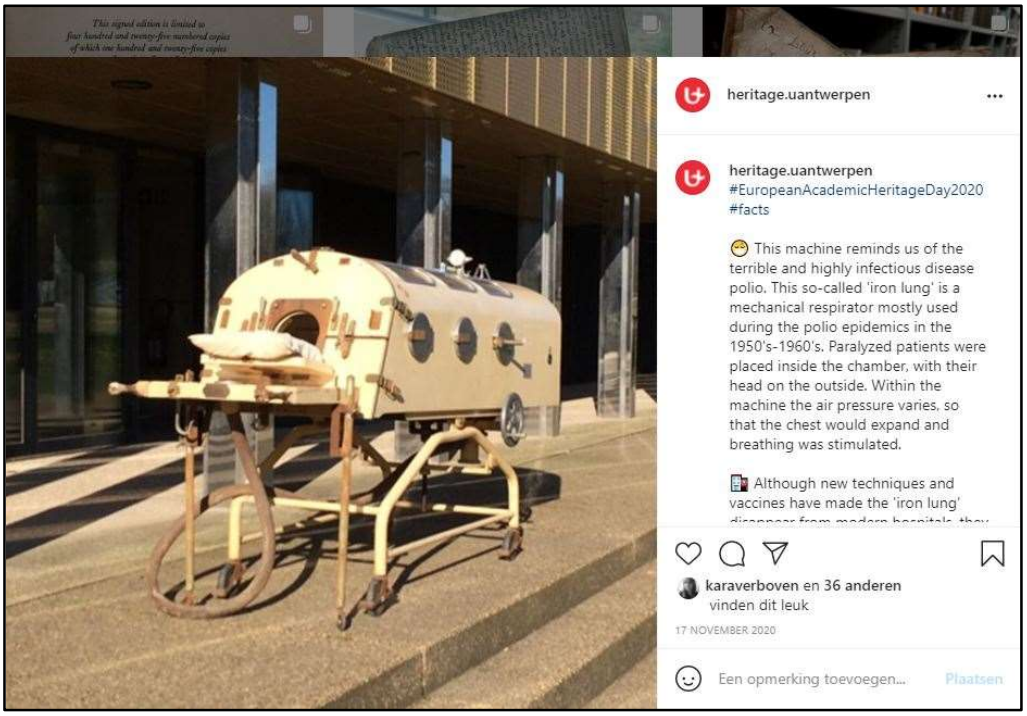

Afbeelding 18 *European Academic Heritage Day 2020 (zie 3.4.1.)*

Afbeelding 19 *Voorbeeld van een post op Instagram over de collectie van BC*

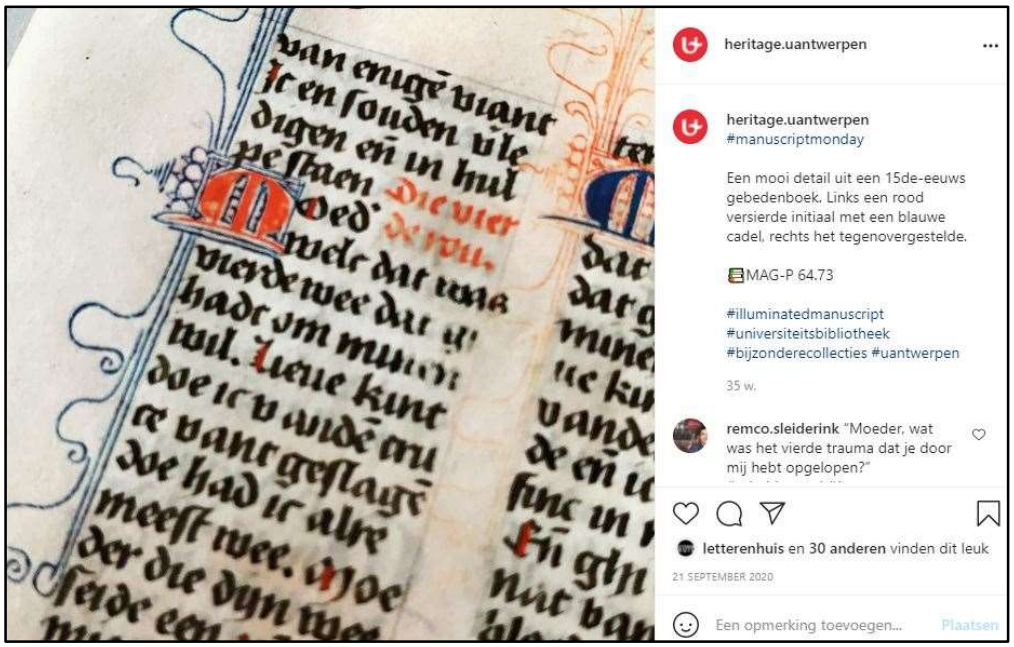

Afbeelding 20 *Handschriftfragment uit de Collectie De Schepper (zie 5.2.1.)*

Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap

Afbeelding 21 *Tijdens de corona-pandemie circuleerde er veel* fake news*. Deze huiszegen uit de collectie van het RG werd door de collega's van Flandrica.be pre ongeluk toegeschreven aan de Bibliotheek Hasselt Limburg*

Afbeelding 22 *Aankondiging van de webtentoonstelling* Hoe Duister is De Nacht? *(zie 7.2.1.)*

Afbeelding 23 *Tweet over de heropening van de leeszaal van het RG in september 2020 (zie 7.1.)*

Afbeelding 24 *Aankondiging van de Ruusbroecdag 2020 met de presentatie van o.a.* 'Komt pelgrims, komt hier' *van Alfons Thijs (zie 7.2.2.)*